

ANTIGONOS VE DEMETRIOS'UN MISIR VE RHODOS'TAKİ MÜCADELELERİ

THE STRUGGLES OF ANTIGONUS AND DEMETRIUS IN EGYPT AND RHODES

MESUT KINACI* KANSU EKİCİ**

Öz: Büyük İskender'in kurmuş olduğu imparatorluk onun ölümünün ardından halefleri (diadokhoi) arasında bitmek bilmeyen mücadelelere neden olmuştur. Haleflerinden her birinin amacı Makedonya'dan Hindistan'a ve Mısır'a kadar uzanan geniş topraklara Büyük İskender gibi tek başına hükmetmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda hareket eden ve giderek güçlenen iki halef Antigonos Monophthalmos ve Lagos'un oğlu Ptolemaios hem karada hem de denizde çakışan çıkarları doğrultusunda karşı karşıya gelmişlerdir. Söz konusu halefler yaptıkları diplomatik hamlelerle gerek siyasi gerekse de ekonomik yönden birbirlerini ekarte etmeye çalışmışlar, özellikle Doğu Akdeniz'de söz sahibi olmak için bölgenin önemli deniz üssü Kıbrıs Adası için savaşmışlardır. Hem karada hem de denizde yapılan muharebeler sonrasında adayı ele geçiren Antigonos Monophthalmos ve oğlu Demetrios, ele geçirdikleri stratejik önemi haiz bu adayı, I. Ptolemaios'a ve onun hem ticari hem de siyasi müttefiki Rhodos'a karşı askeri bir üs olarak kullanmışlardır. Antigonos ve Demetrios, genel olarak Akdeniz üzerinde hâkim güç konumunda bulunan Rhodos Adası ve I. Ptolemaios'a karşı bir üstünlük mücadelesine girişmiştir. Bu çalışmada Antigonos ve Demetrios'un sözü edilen bölgeleri denetim altına almak amacıyla MÖ 306-304 yılları arasında Mısır ve Rhodos odaklı yürüttükleri yayılcı politikaları analiz edilerek, topografya, savaş planı, taktikler ve kronoloji açısından yeni bir bakış sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mısır • Rhodos • Helepolis • I. Ptolemaios • Demetrios Poliorketes • Kuşatma

Abstract: The empire founded by Alexander the Great led to endless struggles among his successors (diadokhoi) after his death. The goal of each of his successors was to dominate and rule on their own in the vast lands from Macedonia to India and Egypt, as Alexander the Great did. To achieve their purpose and ambitions, the two successors, Antigonos Monophthalmos and Ptolemaios, the sons of Lagos, who gradually became powerful, confronted with each other on both in land and in the sea. The successors in question tried to eliminate one another in terms of politically and economically by their diplomatic moves. They especially wanted to be dominant in the East Mediterranean and fought each other to control Cyprus Island which was an important naval base in the region. They used Cyprus Island as a naval base against their political rival, the Rhodes. Both Antigonos and Demetrios attempted to have a supremacy over the Rhodes Island and Ptolemaios I., in general, which were the dominant powers in the Mediterranean. This study deals with analysing the expansionist policy of Antigonos and Demetrios who endeavoured to take those mentioned regions such as Egypt and the Rhodes under their control between the years of 306-304 BC and it also aims to present a new perspective in terms of topography, war plan, tactics and chronology.

Keywords: Egypt • Rhodos • Helepolis • Ptolemaios I • Demetrios Poliorketes • Siege

MÖ 334 yılında Küçük Asya'da yaşayan Hellenleri Pers boyunduruğundan kurtarmak amacıyla sefere çıkan Büyük İskender, yaklaşık on yıl süren mücadelenin ardından Makedonya'dan Hindistan'a ve Mısır'a kadar uzanan büyük bir imparatorluk kurmuştur. Onun MÖ 323 yılının Haziran ayında ardında bir halef bırakmadan ölmesi, *diadokhoi* (halefler/ardıllar) olarak anılacak üst düzey

* Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta.

☎ 0000-0003-4700-4415 | mesutkinaci@sdu.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Isparta.

☎ 0000-0002-8252-1138 | kansuekici@sdu.edu.tr

komutanları arasında iktidar mücadeleleri yaşanmasına sebep olmuştur. Ne MÖ 323 yılında Babil’de ne de MÖ 321 yılında Triparadeisos’ta alınan kararlar Büyük İskender’in komutanları arasındaki bitmek bilmeyen çekişmelerin sonunu getirmiştir. Bu süreçte Mısır’a egemen olan ve bölgenin zenginlikleriyle giderek güçlenen Lagos’un oğlu Ptolemaios ve Büyük İskender’in komutanlarından olan Eumenes’i saf dışı bırakıp büyük bir orduya ve onun hazinelerine sahip olan Antigonos Monophthalmos, güçleri bakımından ön plana çıkmışlardır. Antigonos hâkim olduğu topraklardaki otoritesini artırmak için bölgedeki satraplardan Peithon’u öldürtmüş, Peukestas’ı görevden almıştır. Bu durumdan korkan Seleukos ise Mısır’da bulunan I. Ptolemaios’un yanına sığınmış, Antigonos’un, Büyük İskender’den kalan tüm toprakları işgal etmeyi planladığını belirterek, I. Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros’tan oluşan bir koalisyon kurulmasını sağlamıştır¹. Bu koalisyondakiler Antigonos’a kabul edemeyeceği şartlarda bir ültimatom verince MÖ 315 yılından MÖ 311 yılına kadar sürecek olan Üçüncü Halefler Savaşı başlamıştır². Bu süreçte hem I. Ptolemaios hem de Antigonos’un çıkarları Küçük Asya kıyıları, Hellas ve Akdeniz’de çakışmıştır. Antigonos, Hellas ve Makedonya’da Kassandros’a karşı Hellen kentlerinin garnizonsuz ve özgür olması gerektiğini savunduğunu belirterek müttefik kazanmaya çalışmış, bu hedefini gerçekleştirmek için adalılardan (nesiotai) oluşan bir konfederasyonun kurulması için çabalamıştır. Ardından kendisi Eumenes ile savaşırken Koile Syria’yı işgal eden I. Ptolemaios’un işgal güçlerini bölgeden çıkararak Tyros’u kuşatmış³, MÖ 314 yılında Tyros’u ele geçirerek, işgal ettiği toprakları ve Syria’yı oğlu Demetrios’un sorumluluğuna bırakmıştır. Antigonos’un faaliyetleri devam ederken, I. Ptolemaios etki alanını Kıbrıs ve Küçük Asya’nın güney kıyılarından Karia’ya kadar genişletmiştir. Kıbrıs’ın stratejik konumu ve gemi inşası için gerekli keresteye sahip oluşu hem I. Ptolemaios’un hem de Antigonos’un bölgeye hâkim olmak için çabalamalarına neden olmuştur. MÖ 312 yılına gelindiğinde I. Ptolemaios, Antigonos Monophthalmos’un oğlu Demetrios ile mücadeleye girişmiş ve Gaza Savaşı’nda onu yenilgiye uğratmış böylece Koile Syria ve Fenike’nin büyük bir kısmını ele geçirmiştir⁴. MÖ 311 yılında Antigonos ve onunla mücadele eden diadokhos’lar arasında antlaşma yapılmıştır. Bu antlaşmanın şartlarına göre: Kassandros, IV. Aleksandros büyüyünceye dek Avrupa ordularının komutanı olarak kalacak, Lysimakhos Trakya’yı yönetecek, Ptolemaios Mısır’ın yanı sıra Libya ve Arabistan topraklarına sahip olacak, Antigonos tüm Asya’nın hâkimi olurken Hellen kentleri de otonom olacaklardı⁵. MÖ 311 yılında yapılan barışın diadokhos’lar arasında uzun süren bir düzen sağladığı söylenemez. Demetrios ve Seleukos arasında Syria ve Babylonia için mücadeleler yaşanmıştır⁶. Fakat MÖ 310 yılında Kassandros’un Büyük İskender’in oğlu IV. Aleksandros ve onun annesi Roksane’yi öldürmesi diadokhos’lar arasında yeni bir kaos sürecinin başlamasına neden olmuştur⁷. MÖ 309 yılında ise Antigonos, Babil’i tekrardan ele geçirme girişiminde bulunmuş; fakat Seleukos tarafından geri çekilmeye zorlanmıştır⁸. Bu sırada komutanlarının Kilikia’daki kontrolü kaybettiğini duyan I. Ptolemaios, donanmasıyla birlikte Phaselis’e gelmiş burayı kontrol altına aldıktan sonra Lykia’ya geçmiş

¹ Diod. XIX. 55. 4-56. 1; 86. 4; App. Syr. 53; Paus. I. 6. 4. Ayrıca bk. Errington 2017, 46.

² Diod. XIX. 57. 1-5; 60. 1. Ayrıca bk. Kaya 2012, 194

³ Diod. XIX. 61. 1-5; 66. 3. Ayrıca bk. Ferrucci 2012, 195; Errington 2017, 48.

⁴ Diod. XIX. 80. 1-85. 3; Plut. Dem. V. 2-6; App. Syr. 54.

⁵ Diod. XIX. 105. 1; ayrıca bk. Magie 1950, 68.

⁶ Diod. XIX. 100. 3-7; Plut. Dem. VII. 2-4.

⁷ FGrHist “Anonym. Diadokh.” (155.) I. 6; II. 3; Diod. XIX. 105. 2; Paus. IX. 7. 2.

⁸ BCHP III. R str.14-31; Babyl. Chron. X. 2.

sözü edilen yerde muhtelif yerleri ele geçirdikten ve buralara garnizon yerleştirdikten sonra Kos'a geçmiştir⁹. MÖ 308 yılına gelindiğinde Seleukos ve Antigonos arasındaki savaş son bulmuş Antigonos diğer meselelerle ilgilenmek için batıya yönelmiştir. Aynı yıl Ptolemaios ise Hellas'a kadar ilerlemiş ve Korinthos'u ele geçirmiştir, ama Kassandros ile ele geçirdikleri bölgelerin egemeni kalmak şartıyla antlaşma yaparak Mısır'a geri dönmüştür¹⁰. MÖ 307 yılında Antigonos'un Hellen kentlerini özgürleştirme politikasını etkinleştirmek için babasından yeterli ordu/donanma ve teçhizatı alan Demetrios Hellas'a geçmiştir. Söz konusu politikanın uygulanması için Hellen demokrasisinin geleneksel kalesi olarak addedilen Atina kenti seçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda ilerleyen Demetrios Atina kentinin kilidi sayılabilecek Pire'ye saldırmış ve burayı ele geçirmiştir¹¹. Daha sonra Munykha Adası'nı kuşatmış ve Atina'da demokrasinin yeniden kurulmasını sağlamıştır. Atina'da güvenlik sağlandıktan sonra Demetrios Megara'ya gitmiş ve burayı da Kassandros'un garnizonlarından temizlemiştir¹². MÖ 306 yılında Antigonos strateji değiştirerek doğuya yönelmeye karar vermiş ve Demetrios'u Kıbrıs'ın fethiyle görevlendirmiştir. Önemli bir ikmal noktası olması nedeniyle Kıbrıs, Akdeniz hâkimiyeti için kilit konumdaydı. Bu nedenle Antigonos hem Mısır'ı ele geçirmek hem de I. Ptolemaios'un Küçük Asya sahillerindeki faaliyetlerini engellemek amacıyla Kıbrıs'ın alınmasını istemiştir. MÖ 306 yılında Kıbrıs Adası açıklarında Demetrios ve I. Ptolemaios arasında Salamis Deniz Muharebesi yapılmış, bu çarpışmayı Demetrios'un kazanmasıyla birlikte Kıbrıs Adası Antigonos Monophthalmos'un hâkimiyetine girmiştir. Kıbrıs'ın ele geçirilmesinin ardından Antigonos Monophthalmos (MÖ 306-301) ve oğlu Demetrios (MÖ 306-283) *kral* (βασιλεύς) unvanı almıştır¹³. Kıbrıs'ın ele geçirilmesiyle birlikte I. Ptolemaios'a karşı büyük bir stratejik üstünlük kazanmış olan Antigonos ve Demetrios yayılmacı politikalarını I. Ptolemaios'un hâkim olduğu Mısır üzerine ve onunla hem ticari hem de siyasi olarak müttefik olmuş Rhodos üzerine yoğunlaştırmıştır. MÖ 306-304 yılları arasında Antigonos Monophthalmos ve Demetrios'un yayılmacı politikalarından birçok antik yazar bahsetmektedir. Zira halefler arasındaki mücadeleler dönemin en popüler tarihsel olayları olarak birçok mecrada eser kaleme alan yazarlar için ilgi çekici olmuştur. Özellikle bu süreç ile ilgili anlatıların büyük kısmı kesintisiz bir şekilde Sicilyalı Diodoros'un *Bibliothēke Historike* (*Tarih Kitaplığı*) adlı eserinin XVIII.-XX. kitapları vasıtasıyla bizlere ulaşmıştır. Sicilyalı Diodoros'un eserini oluştururken hangi kaynakları kullandığı bir sorunsal olarak görülse ve bu konu üzerine tartışmalar devam etse de Büyük İskender'in halefleri ile ilgili anlatılarını (XVIII.-XX. kitaplar arası) oluştururken yararlandığı ya da alıntılıdığı kaynaklardan bazıları tespit edilmiş ve genel kabul görmüştür. Bunlardan biri de Kardialı Hieronymos (MÖ yak. 364-260)'tur. Birçok devlet adamı ya da kralla yakın ilişki içerisinde olan ve oldukça uzun yaşayan Kardialı Hieronymos MÖ 316/315 yılında Eumenes'in Gabiene'de öldürülmesinden sonra Antigonos Monophthalmos'un yanına geçmiş ve ona hizmet etmiştir¹⁴. Onun bu süreçle ilgili anlatılarının Antigonos ve oğlu Demetrios perspektifinde olduğu düşünülebilir¹⁵, Sicilyalı Diodoros'un Rhodos kuşatması ile ilgili anlatılarının bir kısmında

⁹ Diod. XX. 27. 1-3; Plut. *Dem.* VII. 5; *FGrHist* "Porphyrios" (260.) 42.

¹⁰ Diod. XX. 37. 1-2; Polyain. *Strat.* VIII. 58. 1.

¹¹ Diod. XX. 45. 1-5; Plut. *Dem.* VIII. 1-9. 4; *mor.* III. 182e-f; Paus. I. 25. 6; Polyain. *Strat.* IV. 7. 6.

¹² Diod. XX. 46. 3; Plut. *Dem.* IX. 4-10.

¹³ *Marm. Par.* B'21 (122); *FGrHist* 'Anonym. Diadokh.' (155.) I. 7; *FGrHist* 'Zenon' (523.) 1; Diod. XX. 53. 2; Plut. *Dem.* XVII. 2-XVIII. 1; App. *Syr.* 54; Iust. XV. 2. 10; Oros. *hist.* III. 23. 40.

¹⁴ Diod. XIX. 44. 3; Lucian. *Macrob.* 22.

¹⁵ Welles 1970, 65; Hornblower 1981, 12.

Rhodos merkezli ifadelerin olması, onun kitabını oluştururken yalnızca Kardialı Hieronymos'tan değil Rhodos'un yerel tarihçilerinden de faydalanmış olduğunu göstermektedir¹⁶. Antik dünyanın birçok önemli karakterinin yaşamını *Bioi Paralleloi (Paralel Yaşamlar)* adlı eserinde analiz eden Plutarkhos'un, Demetrios'un yaşamında ön plana çıkarılanları anlattığı kitabı da süreçle ilgili detaylı bilgiler sunmaktadır. Bunun yanında birçok antik yazarın eserlerinde geçen yüzeysel anlatılar da araştırdığımız zaman dilimiyle ilintili bazı boşlukları tamamlamakta ve bazı kavramları detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

MÖ 306 yılında Kıbrıs Adası'nın ele geçirilmesiyle birlikte Antigonos Monophthalmos ve oğlu Demetrios, Doğu Akdeniz'de I. Ptolemaios'a karşı büyük bir stratejik üstünlük sağlamıştır. I. Ptolemaios Kıbrıs açıklarında yapılan Salamis Deniz Muharebesi'nde (MÖ 306) sadece Kıbrıs Adası'nı değil aynı zamanda ordusunun bir kısmını ve donanmasının neredeyse tamamını kaybetmiştir¹⁷. Bu süreçte Kuzey Suriye, Fenike ve Kilikia'dan Karia'ya değin Küçük Asya'nın güney sahilleri Antigonos Monophthalmos ve oğlu Demetrios'un etkili olduğu bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz hâkimiyeti için en önemli üslerden biri olması nedeniyle Antigonos, yayılma politikasını yeniden yapılandırarak I. Ptolemaios'a karşı elde etmiş olduğu bu stratejik üstünlüğü kullanmayı, ona ölümcül bir darbe vurarak bu stratejik üstünlüğü siyasi olarak da taçlandırmayı amaçlamıştır. Mevcut durum Antigonos'un Mısır'ı ele geçirmesi ve I. Ptolemaios'un yönetimini sona erdirebilmesi için büyük bir fırsat olarak görülmüştür. Antigonos, I. Ptolemaios'un egemenliğini sonlandırmanın yanı sıra ona bu zenginliği sağlayan stratejik olduğu kadar ekonomik açıdan da son derece zengin olan Mısır ekonomisine de sahip olmak istemiştir. Herodotos (II. 5) tarafından Nil Nehri'nin armağanı olarak gösterilen Mısır, etrafını saran geçit vermez çöller ve limandan yoksun kıyılarıyla son derece korunaklı bir konuma sahiptir. Batısında Libya çölleri, güneyinde Etiyopya ve Nil'in kolları, doğuda Kızıldeniz ve kuzeyde Akdeniz bulunmaktadır¹⁸. Nil Nehri'nin taşımış olduğu alüvyonlarla oluşan araziler üçgene ya da Hellençe'deki delta (Δ) harfine benzetildiği için Nil Deltası olarak adlandırılmıştır¹⁹. Sözü edilen topraklar oldukça verimli olmakla birlikte Nil'in her yıl belirli dönemlerde taşması ve nehre kanal sistemleri yapılmasıyla sulama için de elverişli hale getirilmiştir. Tarımsal faaliyetlerde özellikle tahıl üretimi önemli bir yer tutmaktadır, bölge I. Ptolemaios'un kontrolüne geçtiğinde ise üzüm ve zeytin dolayısıyla şarap ve zeytinyağı üretiminin artmaya başladığı görülmektedir. Tarıma son derece elverişli olan ülkede tüm toprakların mülkiyeti yöneticiye ait olduğu için topraklar isteyen çiftçilere kiralanmış böylece büyük gelir elde edilmiştir. Özellikle bazı askerlere işleme için vergi karşılığında arazi verilmiş böylece hem topraklar işlenmiş hem de gerek duyulduğunda asker temin edilmiştir²⁰. I. Ptolemaios'un Mısır'da süregelen ekonomik yönetimi devam ettirdiği ve bazı yenilikler yaparak ülkenin ekonomik gücünü artırmaya çalıştığı anlaşılmaktadır²¹. Özellikle Hellen ve Makedonların Mısır'a göç etmelerini teşvik ederek hem ordusunun sayısını artırmaya çalışmış hem de takas ekonomisine dayanan ülkeyi para ekonomisine alıştırmaya ve ticareti canlandırmaya çalışmıştır. Ticareti canlandırmak için Kıbrıs, Küçük Asya, Ege Adaları ve

¹⁶ Hornblower 1981, 59 vd; Champion 2014a, 108; Wheatley 2016, 45 vdd; Hau 2016, 74. Bazı araştırmacılar (Champion 2014a, 100) Sicilyalı Diodoros'un Rhodoslu Zeno'dan da alıntılar yaptığını ileri sürmüşlerdir.

¹⁷ Champion 2014b, 124; Kınacı 2017, 149 vdd.

¹⁸ Strab. XVII. I. 2; Plin. nat. V. 9. 59; Ioseph. Bell. Iud. IV. 10. 5.

¹⁹ Platon Tim. 21; Plin. nat. V. 9. 48.

²⁰ Diod. XIX. 85. 4. Ayrıca bk. Rostovtzeff 1941, 284 vd.

²¹ Manning 2004, 15.

Hellas ile yakın ilişkiler kurmaya özen göstermiştir²². Büyük İskender tarafından bölgeye vali olarak atanan ve Mısırlılara son derece kötü davranan Kleomenes'i öldürtmesi, onlara kendi yasalarıyla yönetilme, kendi dini inançlarını özgürce yaşayabilmeleri için izin verdiği için I. Ptolemaios'a saygı duyulduğu ve yerel halkın ona olan desteğinin giderek arttığı görülmektedir²³. Bu durum I. Ptolemaios'un hem ekonomik hem de siyasi olarak güçlenmesini ve Antigonos'un, Büyük İskender'in devletini tamamen ele geçirme amacına yönelik en büyük rakibi olmasını sağlamıştır. Kıbrıs'ın I. Ptolemaios'tan alınması, Antigonos'un Mısır'a sefer düzenlemesi ve I. Ptolemaios'un yönetimine son vererek bölgeyi ele geçirmesi için fırsat vermiştir.

Antigonos, I. Ptolemaios'un Mısır'daki hâkimiyetine son verme ülküsüyle çıkacağı seferin hazırlıklarına MÖ 306 yılında başlamış, söz konusu seferi zaferle taçlandırmak için oldukça titiz davranmış, Mısır'a hem karadan hem de denizden eşzamanlı saldırıyı planlamıştır. Bu nedenle o sıralarda Kıbrıs'ta bulunan oğlu Demetrios'u donanmayla birlikte Antakya'nın yak. 7 km kuzeydoğusunda Orontes (Asi) Irmağı kenarında kurduğu yeni başkenti Antigoneia'ya çağırmıştır²⁴. Kendisi, 80.000 piyade, 8.000 süvari ve 83 filden oluşan bir kara ordusu, oğlu Demetrios ise 150 savaş gemisi ve ağır mühimmat taşıyan 100 nakliye gemisinden oluşan donanma hazırlamıştır²⁵. Demetrios'un donanmayla birlikte kendisini kıydan takip etmesini isteyen Antigonos, Koile Syria boyunca kara ordusuyla ilerlemiş ve Gaza (Gazze)'da konaklamıştır²⁶. Plutarkhos (*Dem.* XIX. 2) Antigonos'un yakın arkadaşlarından biri olan Medios'un bu seferle ilgili bir rüya gördüğünü aktarmıştır. Buna göre Antigonos ve ordusunun hızlı bir şekilde ilerlediğini, fakat daha sonra gücünün yavaş yavaş azaldığını ve kendilerini zor kurtardıklarını görmüştür. Belirtiler kötüye yorulmasına rağmen sefer hazırlıkları Gaza'da da devam etmiş Antigonos, I. Ptolemaios'u hazırlıksız yakalamak için oldukça hızlı davranmış ve hiçbir şeyi ihmal etmemiştir. Burada, sefer boyunca ordusuna ve ordusunu destekleyecek hayvanlara fazlasıyla yetecek kadar tahıl, etrafta yaşayan müttefik Araplardan temin edilen develere yüklenmiştir. Ayrıca donanmada yer alan 100 nakliye gemisinin taşıdığına ek olarak katarlarla da mühimmat taşınmıştır. Rehberlerin Pleiades'te²⁷ yola çıkmaları durumunda sekiz günde ulaşabileceklerini tahmin etmelerine rağmen, Antigonos, askerlerine on günlük istihkaklarını yanlarına almalarını emretmiştir, böylece sefer başlamıştır. Demetrios da gece yarısı Gaza kıyılarından denize açılmıştır, ilk birkaç gün havanın ılıman ve rüzgârların elverişli olması sayesinde donanma hızlı ilerlemiş, fakat daha sonra iklim koşulları aniden değişmiş ve kuzey rüzgârlarının oluşturduğu tehlikeli fırtınalar donanmadaki birçok *quadriremeyi*²⁸ sığ alanı ya da demirlemeye elverişli noktası olmayan Raphia (Rafah) kentine²⁹ sürüklemiştir. Askeri donanım taşıyan bazı gemiler ise fırtınanın

²² Rostovtzeff 1941, 263 vd.; Worthington 2016, 188.

²³ Diod. XVIII. 14. 1; Iust. XIII. 6. 19. Ayrıca bk. Worthington 2016, 188.

²⁴ Diod. XX. 73. 1; Plut. *Dem.* XIX. 1.

²⁵ Diod. XX. 73. 2; Plut. *Dem.* XIX. 1. Ayrıca bk. Rose 2015, 196.

²⁶ Diod. XX. 73. 2-3.

²⁷ Yaklaşık olarak Kasım ayının başını ifade etmektedir.

²⁸ Dört sıra kürekli savaş gemisidir. Yaşlı Plinius (*nat.* VII. 207-208) Aristoteles'in quadrireme'nin icadını Kartacalılara attığını ifade etmiştir. Muhtemelen MÖ IV. yüzyılın son yarısında geliştirilen bu gemi Büyük İskender'in Tyros Kuşatması sırasında da kullanılmıştır (Curt. IV. 3. 14; ayrıca bk. Morrison 2000, 70 vdd; Casson 2002, 83 vdd.).

²⁹ Gaza Kenti'nin güneyinde yer bölge Gaza'ya bir günlük yürüme mesafesi uzaklıktadır. Antikçağda Mısır ile Suriye arasındaki sınır bölgesidir.

etkisiyle kullanılamaz hale gelirken, bazıları Gaza kentine geri dönmek zorunda kalmıştır, donanmadaki en güçlü gemiler ise fırtınalara karşı rotalarını tutmaya devam ederek Casium/Kasium'a³⁰ kadar devam edebilmişlerdir. Burası Nil nehrinden çok uzak olmamakla birlikte bir limana sahip değildi, ayrıca fırtınalı mevsimde gemileri demirlemek ve karaya çıkmak neredeyse imkânsızdı. Fırtına nedeniyle Demetrios'un donanmasındaki askerler açlık ve susuzlukla da sınanmıştır, öyle ki Sicilyalı Diodoros (XX. 74. 3) fırtınanın sadece bir gün daha sürmesi durumunda askerlerin çoğunun susuzluktan ölebileceğini belirtmiştir. Herkes umutsuzluk içindeyken ve ölümü beklerken fırtına dinmiş, Antigonos'un kara ordusu gelmiş ve donanmanın yanına kamp kurmuştur. Fırtınadan savrulan gemilerin gelmesi beklenirken, üç *quinquereme* dalgalar tarafından yutulmuş ama mürettebatı yüzerek sahile çıkabilmiştir. Bu esnada ise Antigonos harekete geçmiş ve Nil Nehri'nin iki *stadia*³¹ yakınına askerlerini yerleştirerek kamp kurmuştur³².

Antigonos ve Demetrios'un temsil ettiği işgalci taraf hızlı ilerlemesine rağmen doğal afetler nedeniyle işgal planları sekteye uğramıştır. I. Ptolemaios ise stratejik noktadaki garnizonlara güvenilir askerlerini yerleştirerek ve bazı askerlerine Antigonos'un ordusundan ayrılan her asker için iki *mina/mina*³³ ve her komutan için bir *talanton*³⁴ vereceğini açıklayarak düşmanlarını yıpratmayı amaçlamıştır. Bu açıklama büyük bir etki yaratmış çölde sıcakla, denizde ise fırtınayla ve açlıkla sınanan Antigonos'un paralı askerleri hemen taraf değiştirmiştir. Bu durum çarpışmalar başlamadan güç dengelerinin değişmesine neden olmuştur. Antigonos kendisini terk eden çok sayıda asker olmasına rağmen bu seferi sürdürme niyetindeydi. Taraf değiştirmeye yeltenen askerler yakalandığında ise buna niyetlenenlerin gözü korksun diye acımasızca cezalandırılmıştır. Çarpışma için mevcut askerlerini konuşlandırmaya başlayan Antigonos okçuların, sapancıların ve mancınıkların Nil Nehri'nin kenarına yerleştirilmesini emretmiştir. Donanma gelince Pseudostomon adı verilen yere çıkarma yapmak amacıyla yelken açmış, ancak I. Ptolemaios'un buraya güçlü bir garnizon konuşlandırıldığını görmüş, burayı her türden silahlarla kontrol altına almıştır. Daha sonra Demetrios kapitanlara kendi gemisini takip etmelerini söyleyerek Nil'in Akdeniz'e döküldüğü yerde bulunan Phatnitikon'a yelken açmıştır, buraya vardığında gün ağarmak üzereydi. Kendisini takip eden gemilerin rotasını kaybettiğini görünce bekleyen Demetrios onları bulması için hızlı gemilerini göndermiştir³⁵. Bu durum çarpışmanın başlamasını geciktirmiştir, düşmanın yaklaştığını haber alan I. Ptolemaios ise hızlıca oraya gelerek ordusunu kıyıya konuşlandırmıştır. Bu sırada Demetrios, donanmasıyla karaya çıkarma yapmakta başarısız olmuş ve yakınlarda karaya çıkılabilecek yerlerin olmadığını ya da bataklıklarla kaplı olduğunu öğrendiği için aynı rotadan geri dönmüştür. Fakat güçlü kuzey rüzgârları ve oldukça yüksek dalgalar üç quadriremeyi ve birkaç nakliye gemisini I. Ptolemaios'un hâkim olduğu bölgeye sürüklemiştir, diğer gemiler ise kıyıda Antigonos'un kamp kurduğu bölgeye güvenli bir şekilde gelebilmiştir. I. Ptolemaios kıyıya çıkarma yapılabilecek yerleri koruma altına almış, nehir kenarına her türden teçhizatla donatılmış askerler konuşlandırmış ve nehir botlarıyla güvenliği sağlamıştır. Antigonos ise önceleri hızlı ilerlemiş olmasına rağmen avantajını kaybetmiştir,

³⁰ Strabon (XVI. 2. 26) bu bölgedeki iklimsel koşulların zorluğundan bahsetmektedir.

³¹ Yaklaşık olarak 355 metre.

³² Diod. XX. 74. 1-5; Plut. *Dem.* XIX. 3.

³³ 100 *drakhmaia* denk gelen değer birimi ya da ağırlık ölçüsüdür.

³⁴ 60 *minaya* denk gelen Hellen ağırlık ölçüsüdür. Bir kişinin taşıyabileceği ağırlık olarak 26.196 kilograma eşit olarak düşünülmüştür. Hellenistik Dönem sonlarına doğru 6.000 *drakhmai* ifade etmiştir.

³⁵ Diod. XX. 75. 1-5.

çünkü donanmasını kullanmasına imkân yoktur ve ordusunun erzakı gündün güne tükenmektedir, bunun yanı sıra oldukça geniş Nil Nehri'ni aşmak için bekleyen ordunun karşısında I. Ptolemaios'un seçkin garnizonları hazırda beklemiştir. Bu nedenler Antigonos'un ordusunun umudunu yitirmesine neden olmuştur. Antigonos komutanlarını toplayıp, onlara kalıp savaşa devam etmenin mi? yoksa Syria'ya geri çekilip daha hazırlıklı bir şekilde yeni bir sefer düzenlemenin mi? daha doğru bir karar olduğunu sormuş, nitekim kayıpları önlemek amacıyla geri çekilme kararı alınmıştır. Böylece kara ordusu hızlı bir şekilde Syria'ya geri çekilirken, donanma da geri dönüş için yelken açmıştır. I. Ptolemaios ise topraklarının işgalciler tarafından terk edilmesinden oldukça mutlu olmuş, tanrılara kurbanlar sunmuş ve müsrif bir şekilde eğlenceler düzenlemiştir. Daha sonra Seleukos, Lysimakhos ve Kassandros'a Mısır için girişmiş olduğu ikinci mücadeleden³⁶ de bir utkuyla ayrıldığını, Mısır'ın kendisine bu savaşların ödülü olduğunu belirtmiştir³⁷. Ardından Aleksandria'ya (İskenderiye) dönmüş ve burada diadem takarak kral (βασιλεύς) unvanını (MÖ 305-282) almıştır³⁸.

Karadan ve denizden eş zamanlı bir saldırı planı düzenleyen Antigonos'un Mısır'ı ele geçirmek için yaptığı hazırlıkların oldukça yeterli olduğu görülmektedir. Fakat Demetrios tarafından denizden gerçekleştirilecek çıkarma için coğrafi ve iklimsel koşulların göz ardı edildiği söylenebilir.

Fig. 1. Antigonos Monophthalmos ve Oğlu Demetrios'un Mısır'ı İstila Girişiminde İzledikleri Güzergâh

³⁶ MÖ 321 yılında Perdikkas, I. Ptolemaios'a karşı sefer düzenlediği sırada suikastla öldürülmüştür. Bk. Diod. XVIII. 36. 7; Corn. Nep. *Eum.* XVIII. 5. 1; Strab. XVII. 1. 8; Plut. *Eum.* VIII. 2; Memnon IV. 3; Arr. *anab.* VII. 18. 5; Iust. XIV. 4. 11; Paus. I. 6. 3. Ayrıca bk. Taylor 2013, 2.

³⁷ Diod. XX. 76. 1-6; Plut. *Dem.* XIX. 3; Paus. I. 6. 6; ayrıca bk. Champion 2014b, 124-129.

³⁸ *Marm. Par.* B'23; *FGrHist* "Anonym. Diadokh." (155) I. 7; *FGrHist* "Zenon" (523) 1; Diod. XX. 53. 2; Plut. *Dem.* XVII. 2-XVIII. 1; App. *Syr.* 54; Iust. XV. 2. 10; Oros. *hist.* III. 23. 40.

Kıbrıs'ın ele geçirilmesiyle elde edilen stratejik üstünlüğün zaman kaybetmeden kullanılması için acele edilmesi, istila planının başarılı bir şekilde uygulanmasına engel teşkil etmiştir. Bunun yanında sefer hazırlıklarının son derece titiz yapılmasına rağmen Antigonos'un ordusunun ne nehri geçmek için ne de çölde savaşmak için hazır olmadığı görülmektedir. Nil Nehri gibi akıntısı, derinliği ve genişliğiyle özel bir nehrin kıyısına gelindiğinde, onu geçmek için özel bir çaba sarf edilmemiş ya da yaratıcı bir çözüm üretilmemiştir³⁹. I. Ptolemaios ise kendisi için dezavantajlı olan bu istila girişimini fırsatçı tavrı ve yaratıcı savunma stratejisiyle kendi lehine çevirmesini bilmiştir. Planın başarısız olmasıyla Antigonos'un geri çekilmesi ve denizde meydana gelen fırtınalardan ötürü birçok geminin hasar görmesi ya da kullanılamaz hale gelmesi Antigonos'u sadece ekonomik yönden etkilememiş aynı zamanda moral bozukluğuna da neden olmuştur. Buna rağmen Antigonos ve Demetrios tarafından Kıbrıs'ın ele geçirilmesiyle Doğu Akdeniz'de kazanılmış olan stratejik üstünlük devam etmiş, Mısır'ın istila planında oluşan başarısızlık ise Antigonos ve Demetrios'un prestij kaybetmesine neden olmuştur. Söz konusu durum, itibarını yeni bir utkuyla kazanmak isteyen Antigonos ve Demetrios'un Mısır'da ya da başka bir bölgede yeniden savaşma isteğini tetiklemiştir. Mısır'a yeniden saldırmak hem iklim koşulları nedeniyle hem de ordunun iâşesinin sağlanması nedeniyle uzun bir hazırlık dönemi gerektiriyordu, bu nedenle yeni hedef; önemli bir stratejik konuma haiz Rhodos olmuştur.

MÖ 408/407 yılında Kamiros, Lindos ve Ialysos gibi tarihleri eskiye dayanan kentlerin birleşmesiyle kurulan Rhodos⁴⁰, bu birleşme neticesinde hem dış politikada hem askeri organizasyon ve donanma konusunda daha güçlü bir yapı oluşturmuş hem de haiz olduğu stratejik konumu sayesinde büyük gelişme göstermiştir. Bu süreçte adanın kuzeydoğusuna muazzam limanlar inşa edilerek stratejik konumun yanında ekonomik olarak da getiri sağlaması amaçlanmıştır. Diodoros tarafından en iyi yönetilen Hellen kenti olarak addedilen Rhodos, limanlarıyla, yollarıyla, etrafını çevreleyen surlarıyla son derece iyi düzenlenmiş ve diğer antik yazarların da övgülerine mazhar olmuştur⁴¹. Stratejik öneme haiz coğrafi konumuyla denizcilik alanında gelişmiş, kimi zaman denizcilik ve gemi teknolojilerindeki yeniliklere öncülük etmiş, kimi zaman da Akdeniz'de korsanlarla mücadele etmiş nitekim Hellenistik dünyanın en önemli deniz güçlerinden biri haline gelmiştir. Küçük Asya, Levant ve Mısır istikametinde seyreden gemilerin uğrak rotalarından biri olmuş, özellikle Mısır-Rhodos rotası gemilerin kış aylarında bile seyredebilmesiyle her mevsim işlerliğini korumuştur⁴². Genel olarak Rhodos donanmasının sayıca çok fazla gemiye sahip olduğu söylenemez, fakat tecrübeli ve nitelikli bir deniz gücü olduğu ve köklü bir denizcilik geleneğine sahip olduğu aşikârdır⁴³. Rhodos'a bir gar-

³⁹ MÖ 321/320 yılında Perdikkas'ın Mısır'ı istila girişiminde yaklaşık olarak 2.000 askerin nehri geçerken akıntıya kapıldığı, timsahlar ya da hipopotamlar tarafından yendiği bilinmektedir (Diod. XIII. 33. 6; Front. *Str.* IV. 7. 20; Strab. XVII. 1. 8. Ayrıca bk. Wheatley 2014, 103; Marin 2018, 102 vd).

⁴⁰ Diod. XIII. 75. 1; Strab. XIV. 2. 11. Ayrıca bk. Berthold 1980, 34 vd.; Nielsen – Gabrielsen 2004, 1196-1210.

⁴¹ Diod. XX. 81. 2; Polyb. XXXIII. 16. 3; Strab. XIV. 2. 5; Dion Chr. XXXI. 146; ayrıca bk. Berthold 1984, 38. Aynı adı taşıyan adanın kuzey kısmına dikdörtgen şekilde yerleşimi düşünülen Rhodos Kenti Hippodamos'un ızgara planına göre inşa edilmiştir.

⁴² Dem. LVI. 30. Rhodos'un Doğu Akdeniz ticaretindeki konumu ve önemi hakkında detaylı bilgi için bk. Demir 2018a, 162 vdd.

⁴³ Cic. *Leg. Man.* XVIII. (54). Ayrıca bk. Rostovtzeff 1941, 771; Berthold 1984, 43 dn. 19; Malkin 2013, 66; Sestier 2017, 46 vd.

nizon yerleştirerek burayı kontrol altında tutan Büyük İskender'in MÖ 10/11 Haziran 323 yılında ölmesinin ardından bu garnizon adadan çıkartılmış, böylece kent özgürlüğüne kavuşmuştur⁴⁴. Bu süreçte Rhodosluların Büyük İskender'in ardılları arasındaki iktidar mücadelelerinden kendilerini izole ettikleri görülmektedir. MÖ 315 yılında güçlü bir donanma oluşturmak için faaliyetlerde bulunan Antigonos Monophthalmos Fenike'de üç, Kilikia'da ise bir tane tersane kurmuştur. İdomenos ve Moskhion adlı iki elçiyi Rhodos'a gönderen Antigonos, Rhodoslularla hem kendisine gemi yapmaları hem de burada kendi adına bir tersane kurulması konusunda anlaşma sağlamıştır⁴⁵. Diadokhoslar arasında gerçekleşen üçüncü savaş sırasında MÖ 312 yılında Rhodoslular Antigonos'un Hellas'ı özgürleştirme politikasına tam teçhizatlı 10 savaş gemisi göndererek destek vermiştir⁴⁶. Genel olarak ticari çıkarlarını korumak için politik davranan ve taraf olmaktan kaçınan Rhodosluların, MÖ 311/310 yılında diadokhoslar arasında gerçekleşen barışın ardından Antigonos ile olan münasebetleri bilinmemekle beraber bu süreçten sonra ilişkilerin giderek bozulduğu söylenebilir. Bu tarihlere Antigonos'un Asya'ya yönelerek Seleukos ile mücadele ettiği ve batıdaki faaliyetlerine kısa süreli bir ara verdiği anlaşılmaktadır⁴⁷. Aynı yıllarda ise Rhodoslular olasılıkla Mısır ile olan ticari ilişkileri zedelememek amacıyla I. Ptolemaios ile daha sıkı ilişkiler kurmaya başlamıştır⁴⁸. Bu durum özellikle Doğu Akdeniz'de hâkimiyet kurabilmek için I. Ptolemaios'la rekabet halinde olan Antigonos ve Rhodos arasındaki ilişkilerin bozulmasıyla sonuçlanmıştır. Kıbrıs Adası gibi Rhodos Adası da Doğu Akdeniz'e ve Ege Denizi'ne hâkim olabilmek için hem coğrafik hem de stratejik bakımdan anahtar konumundadır.

Rhodosluların I. Ptolemaios'la yakın ilişkilerinin farkında olan Antigonos, bu bağları koparmak amacıyla Kıbrıs'a saldırdığı esnada Rhodoslulara ittifak teklif etmiş, gemilerini Demetrios'un donanmasının yardımına göndermelerini talep eden elçiler göndermiştir. Fakat bu isteği Rhodoslular tarafından kabul edilmemiştir. Bu anlaşmazlığın üzerine Mısır seferi esnasında Antigonos, Mısır ve Rhodos arasındaki ticareti sekteye uğratmak amacıyla bir komutanını görevlendirmiş, gemilerle denize açılan bu komutana sözü edilen güzergâhta seyreden tacirlerin taşıdıkları emtiaya el koymasını emretmiştir. Söz konusu komutan ise Rhodoslular tarafından bertaraf edilince, Antigonos, bunu bir savaş nedeni -*casus belli*- olarak algılamış, Rhodosluları adayı kuşatmakla tehdit etmiştir. MÖ 305⁴⁹

⁴⁴ Diod. XVIII. 8. 1; Curt. IV. 8. 12. Ayrıca bk. Van Dessel-Hauben 1977, 316; Berthold 1980, 32; 1984, 59; Boëldieu-Trevet 2010, 60.

⁴⁵ Diod. XIX. 57. 4; 58. 5; 61. 5; 62. 7; 64. 5-7. Ayrıca bk. Berthold 1984, 61. Daha önce hiçbir diadokhos ile yakın ilişkileri bulunmayan Rhodosluların, Antigonos ile yaklaşmasının MÖ 316 yılında adada meydana gelen büyük sel felaketiyle ilintili olduğu düşünülebilir (Diod. XIX. 45. 1-8). Buna göre sel sonrasında Antigonos'tan büyük miktarda yardım almış olan Rhodosluların daha sonra Antigonos'un isteklerini reddedemediği ileri sürülebilir. Ayrıca bk. Wheatley 2016, 44 dn. 5; Errington 2017, 46.

⁴⁶ Diod. XIX. 77. 3.

⁴⁷ *BCHP* III. R str.14-31; *Babyl. Chron.* X. 2; Diod. XIX. 100. 3-7; Plut. *Dem.* VII. 2-4; Polyain. *Strat.* IV. 9. 1.

⁴⁸ Diod. XX. 81. 1-4. Mısır ve Rhodos arasındaki ticari ilişkilerin tarihçesi MÖ VII. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Söz konusu ticari ilişkiler her iki bölgeye de tarihsel süreçte hâkim olan güçlerden çok fazla etkilenmeyerek devamlılığını sürdürmüştür (Malkin 2013, 81 vdd.). Mısırlılar Rhodos gemileriyle getirilen malları alırken, Mısır'da üretilen tahılın Hellas'a satılmasıyla oluşan ticarete Rhodoslular aracı konumundadır. Ayrıca bk. Demir 2018b, 215 vd.

⁴⁹ Kuşatmanın başladığı tarih hakkındaki bilgilerimiz Sicilyalı Diodoros'un anlatılarına dayanmaktadır. Sicilyalı Diodoros (XX. 81. 1) kuşatmanın, Euksenippos'un arkhonluğu başladığında, Lucius Postumius ile Tiberius

yılına gelindiğinde ise Rhodoslular önemli bir diplomatik hamle yaparak Antigonos'u meclislerinde onurlandırmışlar ve mevcut siyasi konjonktür içindeki durumlarını açıklayacak elçiler göndermişlerdir. Fakat Antigonos yardım talebine cevap verilmemesine oldukça kızgın ve oğlu Demetrios'u tüm ordusuyla savaşmak üzere görevlendirmiştir. Demetrios ise I. Ptolemaios'a karşı yürütecekleri savaşa kendi saflarında katılmaları, seçkin yüz vatandaşı rehine vermeleri ve bütün limanlarını kendilerine açması koşullarını Rhodoslulara dayatmıştır. MÖ 305 yılının temmuz ayında Demetrios tüm kuvvetlerini Loryma'da⁵⁰ toplayarak, donanmasını Rhodos'a saldırıya hazır hale getirmiştir⁵¹.

Demetrios'un sahip olduğu kuvvet; her boyuttan 200 savaş gemisinden, süvari, piyade ve müttefik korsanlardan oluşan yaklaşık 40.000 askeri taşıyan 170 destek kuvvet sağlayacak gemiden oluşuyordu. Donanmanın işesi için her türlü kaynağın yanı sıra geniş ölçekli ve uzun sürebilecek bir kuşatma için gerekli olabilecek çeşitli ordu donanımı da söz konusu destek kuvvet tarafından taşınmıştır. Daha önce Kıbrıs kuşatması esnasında Küçük Asya'dan getirttiği askeri mühendisleri bu kuşatmada da görevlendirmiştir. Bunlara ek olarak Trakyalı tacirler ve dört bir yandan toplanan tüccarlar da bir araya gelerek sayıları bini bulan şahsi ticaret gemileriyle Demetrios'a destek vermişlerdir⁵². Demetrios panik yaratmak için emrindeki savaş gemilerini saldırı pozisyonuna sokmuş, onların ardına askerleri, atları ve savaş teçhizatlarını taşıyan nakliye gemilerini sıralamış, son olarak da tacirlerin ve korsanların sayılmayacak kadar çok olan gemilerini dizmiştir. Öyle ki Diodoros (Diod. XX. 83. 1), Demetrios'un emrindeki donanmayı betimlerken ada ve karşı kıyı arasındaki tüm alanın onun gemileriyle dolu olduğunu ve bu duruma şahit olan Rhodos sakinlerinin oldukça büyük bir korkuya ve paniğe kapıldıklarını aktarmıştır. Buna karşın Rhodos askerleri surlardaki yerlerine konuşlanmış vaziyette düşman gemilerini beklerken, yaşlılar ise evlerinden düşmanın parıldayan silahlarının ışıltısını seyrediyorlardı, ada, adeta bir tiyatro sahnesine şahitlik ediyordu. Demetrios ordusunu adaya doğru sevk etmiş, karaya çıktıktan sonra kentin yanında fakat menzil dışında kamp kurduğunu belirtmiştir. Demetrios öncelikle tacirler ve korsanlardan göreve uygunları seçip kenti yağmalama-

Municius consulluk yaparken başladığını ifade etmiştir (Ayrıca bk. Liv. IX. 44. 2).

⁵⁰ Karia'da bulunan Loryma Yarımadası, Rhodos Adasını tam karşıdan gören konuma (peraiia) sahiptir. Stephanos Byzantios (*Ethnika* s.v. Λόρυμα=Loryma) Hekataios'tan (*FGrHist* "Hekataios" (1) 247) alıntılattığı bilgilere istinaden Loryma (Bozukkale) adlı müstahkem bir kent olduğundan bahsetmiştir. Burada aynı adı taşıyan bir körfez de bulunmaktadır ve korunaklı limanı ön plana çıkmaktadır (Strab. XIV. 4; 14. Ayrıca bk. Sevin 2013³, 127). Rhodos adasıyla Loryma arasında yaklaşık olarak 25 km'lik bir mesafe bulunmaktadır (Plin. *nat.* V. 29. 104). Tarihi perspektiften bakıldığında bölgeye hâkim ve korunaklı konumundan dolayı genellikle askeri bir üs olarak kullanılmıştır (Ksen. *Hell.* IV. 3. 10-12; Diod. XIV. 83. 4; Liv. XXXVII. 17. 8; App. *B. Civ.* IV. 72).

⁵¹ Diod. XX. 82. 1-4. Ayrıca bk. Chaniotis 2005, 179; Champion 2014a, 103; Wheatley 2016, 51.

⁵² Diod. XX. 82. 1-5; ayrıca bk. Bennett – Roberts 2011, 143. Burada bahsedilen korsanlar ve tacirler/tüccarlar arasında ayırım yapmak neredeyse imkânsızdır, korsanlık yapıp ele geçirilenleri -buna insanlar da dâhildir- satanlar hem tacir hem de korsan olarak tanımlanabilir. Büyük İskender'in MÖ 323 yılındaki ölümünün ardından onun ardılları arasında gerçekleşen iktidar mücadeleleri özellikle Doğu Akdeniz'de bir otorite boşluğu yaratmıştır. Ortaya çıkan politik ve ekonomik durum korsanlık faaliyetlerinin artması ve yaygın hale gelmesi için ideal ortamı yaratmıştır. Kendi donanmalarını yeni oluşturan Hellenistik krallar da korsanların gücünden yararlanmak amacıyla onları kendi donanmalarında kimi zaman paralı asker kimi zaman da donanma komutanı olarak kullanmışlardır. Demetrios'un da amaçlarını gerçekleştirebilmek adına korsanlarla defalarca iş birliği yaptığı bilinmektedir (Diod. XX. 82. 4; 83. 1; Polyain. *Strat.* V. 19. Ayrıca bk. Griffith 1935, 52; Gabbert 1986, 156 vd.; Arslan – Tüner Önen 2011, 190 vd.; Gabrielsen 2013, 146 vd.).

makla görevlendirmiş, kendisi de kampı korumak amacıyla etraftaki ağaçları keserek ve orada bulunan çiftliklerden ele geçirdiği malzemelerle askeri kampını korunaklı bir hale getirmeye ve düşman saldırılarını engellemeye çalışmıştır. Daha sonra tüm donanmasını ve mürettebatını kullanarak tüm donanmaya yetecek büyüklükte bir liman inşa ettirmiştir⁵³. Rhodoslular ise ateşkes umuduyla elçiler göndererek, Demetrios'un kent için geri dönüşü olmayan şeyler yapmamasını rica etmişler ve aynı zamanda I. Ptolemaios, Lysimakhos ve Kassandros'a da elçiler göndererek, onlar adına savaştıklarını ve bu nedenle yardım istediklerini iletmışlerdir⁵⁴. Kentteki tacirler ve yabancılar arasında kentin savunmasına yardım etmek istemeyenler casusluk yaparak kente ihanet edebilecekleri düşüncesiyle ve muhtemelen kuşatma nedeniyle kentte oluşabilecek bir kıtlığı önlemek amacıyla kent dışına çıkarılmıştır. Kentin savunmasındaki vatandaşların sayısı yaklaşık olarak 6.000 kişi iken kentteki tacir ve yabancıların sayısı 1.000 kişiydi. Savaşlarda cesaretlerini kanıtlamış olan köleleri efendilerinden satın alıp serbest bırakmış ve onlara vatandaşlık hakkı vermişlerdir. Bunun yanında, savaşta ölenlerin bedenlerinin halkınkilerle defnedileceğini ve bunun onların çocuklarıyla da devam edeceğini, kent hazinesinden pay alabileceklerini, evlenmemiş kızlarının çeyizlerinin halk giderlerinden karşılanacağını ve Dionysia şenliklerinde delikanlı çağına ulaşan çocuklarının tiyatrodan tamamen silahlı bir şekilde oturabileceğini belirten bir yasa da yürürlüğe sokulmuştur. Tüm önlemler savaşa karşı cesurca direnebilmeyi sağlamak amacıyla alınmıştır ve adada yaşayanların hepsi canla başla savunma yapma konusunda hem fikir olmuştur. Zenginler paralarıyla katkıda bulunurken, zanaatkârlar silahları hazırlamak için çabalamış, bazı vatandaşlar mancınıkları hazırlamakla meşgulken bazıları da taş taşıyarak kent surlarındaki gedikleri ve zayıf noktaları tamir etmekle ilgilenmiştir böylece herkes işgalcileri kovmak amacıyla tek vücut olmuştur⁵⁵. Yapılan hazırlıklar ve alınan önlemlerle birlikte kent, kuşatmaya direnmek için hazır hale getirilmiştir.

Hellenistik dünyanın tipik kuşatmalarının bir örneği olarak karşımıza çıkan Rhodos kuşatmasında kuşatılanlar direnmek ve fırsatını bulduklarında ani saldırılarla düşmanı yıpratmak, düşmanın kuşatma araçlarını ateşe vererek zaman kazanmak ve destek sağlayabilmek amacındayken; kuşatanlar ise ele geçirmeye çalıştıkları kentin ihaşesini kesmenin ve onları teslim olmaya zorlamanın yanı sıra çeşitli kuşatma araçlarıyla surları yıkıp kente hücum etmek gibi geleneksel yöntemlere başvurmuşlardır. Genel perspektiften bakıldığında Rhodos kuşatmasının kronolojik olarak deniz ve kara olmak üzere iki ayrı safhadan oluştuğu anlaşılmaktadır. Kuşatma başlar başlamaz Rhodoslular, en hızlı gemilerinden üç tanesini, düşmanlarından ya da tacirlerden erzak ele geçirmesi için göndermişlerdir. Söz konusu gemiler aniden ortaya çıkınca, adayı yağmalamak amacıyla yola çıkmış olan tacirlerin gemilerini sıkıştırmış, çoğunun geri dönmesine fırsat vermeden onları yakmışlar mürettebatlarından birçoğunu ise esir etmişlerdir. Rhodosluların Demetrios'la yaptığı anlaşmaya göre tutsaklardan özgür olan her biri için 1.000 *drakhmai*⁵⁶, köleler için ise 500 *drakhmai* fidyeyi kente ka-

⁵³ *Marm. Par.* B'23; Diod. XX. 83. 1-5.

⁵⁴ Lindos Kroniği (*Chron. Lind.* D. 95-115)'ne göre kuşatma başladığı sırada Lindos'ta Athena rahipliği görev süresi yeni tamamlanmış olan Lindoslu Kallikles altı gece boyunca rüyasında tanrıça tarafından uyarılmıştır. Tanrıça kuşatmadan kurtulabilmeleri için I. Ptolemaios'tan yardım istemelerini, bunun için de Kallikles'in, prytan Anaksipolis'i uyarması gerektiğini söylemiştir. Kallikles ilk rüyadan sonra hiçbir şey yapmamış fakat rüyaların tekrarlanması neticesinde Anaksipolis'e rüyasını anlatarak, onun I. Ptolemaios'tan yardım talep etmesini sağlamıştır. Ayrıca bk. Higbie 2003, 49; Chaniotis 2005, 158.

⁵⁵ Diod. XX. 84. 1-5; ayrıca bk. Bresson 2010, 106.

⁵⁶ Bir avuç dolu anlamına gelmekle birlikte normal ağırlık birimindeki gümüş sikkelerdir (Tekin 2008³, 131).

zandırmışlardır⁵⁷. Savaş aletlerinin yapımı için her türlü kaynağa fazlasıyla sahip olan Demetrios, Rhodos Limanı'na hâkim olabilmek orayı denetimi altına alabilmek için iki gözlem evi yaptırtmıştır. Savaş araçlarını taşıyan gemilerin mahmuzlanmasını engellemek amacıyla söz konusu gemilerin gövdeleri büyük çivilerle kaplanmıştır. Daha sonra, botlarla göndermiş olduğu Giritli okçuları, kent duvarlarını kuvvetlendirmek ve yükseltmekle meşgul vatandaşlara saldırmakla görevlendirmiştir. Rhodoslular ise Demetrios'un tüm saldırı planlarını liman üzerinden gerçekleştirme amacıyla olduğunu anlayınca limanın savunması için gerekli önlemleri almışlardır. Buna göre limanın dalgakıranına gözlem evi inşa etmişler ve buraya düşmanın karaya çıkma ihtimaline karşı her boyutta mancınklar yerleştirmişlerdir. Ayrıca üzeri mancınıklarla donatılmış olan birçok kargo gemisi de limanın girişine demirlenmiştir⁵⁸.

Sonuç olarak savaşın her iki tarafı da planlarını liman üzerine kurmuştur, Demetrios savaş makinelerini limanı ele geçirme gayretiyle yönlendirirken; Rhodoslular limanı savunma üzerine stratejiler kullanmışlardır. Demetrios, gecenin ılık havasından yararlanarak, gizlice büyük limanın mendireğini ele geçirmiş, bu yeri taşlar ve kütüklerle ördüğü duvarla tahkim etmiş ve buraya dört yüz asker yerleştirerek her türlü teçhizat ve iaşeyi sağlamıştır. Bu mevki, kent surlarının 5 *plethra*⁵⁹ uzağında bulunmaktaydı. Şafak vakti ise savaş makineleri, küçük fakat uzun menzilli mancınklar trompet sesleri ve savaş naraları eşliğinde, inşa edilen duvarın arkasına kent duvarlarının kısa ve zayıf noktasının karşısına yerleştirilmiştir. Kent, gün boyunca süren saldırılara azimli bir şekilde direnmiş, her iki taraf da karşı tarafa kayıplar verdimiş ve kayba uğramıştır, gece olduğunda ise Demetrios bazı savaş makinelerini yük gemileri vasıtasıyla menzil dışına çekmiştir. Rhodoslular ise ziftli tahtaları hızlı gemilerine yükleyerek, Demetrios'un gemilerle taşınan savaş makinelerini takip etmiş ve yakınlaşınca onları ateşe vermek için saldırmışlardır, fakat yüzücü geçit engelleri ve gemilerden yapılan atışlarla bu saldırılar püskürtülmüş, bu gemilerinden birçoğu batırılmıştır. Ertesi gün Demetrios denizden yine aynı şekilde saldırmanın yanı sıra kent surlarının dört bir yanına yerleştirdiği adamlarının trompet çalmasını ve savaş naraları atmasını isteyerek, Rhodosluların dikkatini dağıtmaya çalışmıştır⁶⁰.

Daha sonra Demetrios'un mancınklarından atılan taşlar kent surlarının zayıflamasına neden olmuş, onun askerlerinden bazıları limanın etrafındaki müstahkem mevkileri ele geçirmiştir. Rhodoslular ise toplanarak karşı koymaya çalışmış, düşmanlarının çok sayıda zayıyat vermesini sağlayarak geri püskürtmeyi başarmışlardır. Kentlilerin özverili savunmasının yanı sıra arazinin engebeli olması ve surların dışına devasa birçok kayanın istiflenmesi de Demetrios'un saldırılarına mukavemeti kolaylaştırmıştır. Demetrios'un karaya çıkarma yapacak askerlerini taşıyan gemileri kıyıya yaklaşınca ziftli odun parçaları atılarak yakılmıştır. Rhodoslular bu şekilde savunma yapmakla meşgulken Demetrios, adanın her tarafından karaya asker çıkarmış ve bu askerlerin merdivenler dayayarak kent surları üzerinde daha güçlü bir baskı oluşturmasını sağlamıştır. Buna karşın Rhodoslular tam bir uyumla kenti savunmaya devam etmişlerdir. Öfkeyle mücadele eden Rhodoslular surları aşmaya çalışanları, düşürmüş, yaralamış ve içlerinde ön plana çıkan komutanlar da dâhil olmak üzere bir

⁵⁷ Diod. XX. 84. 6; ayrıca bk. Billows 1997, 167-168. Kuşatmanın ilerleyen günlerinde Rhodosluların bu antlaşmaya uymadıkları görülmektedir.

⁵⁸ Diod. XX. 85. 1-4.

⁵⁹ Yaklaşık olarak 150 m.

⁶⁰ Diod. XX. 86. 1-4. Kuşatma sırasında kullanılan, kuşatma makineleri hakkında detaylı bilgi için bk. Pimouguet-Pédarros 2010, 85 vdd.

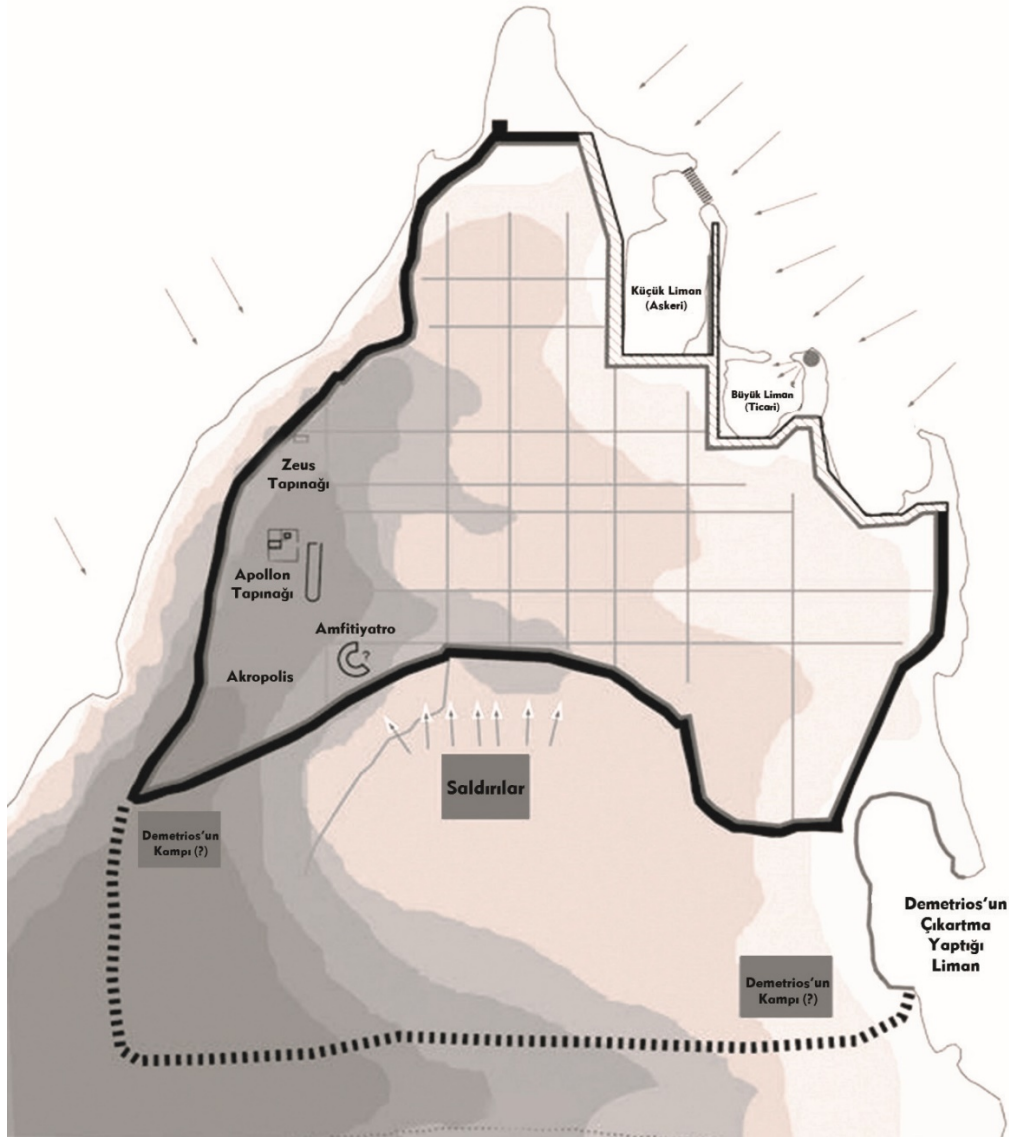

Fig. 2. Rhodos Kent Planı ve Demetrios'un Kuşatması (Pimouguet-Pédarros 2010, 102)

çok kişiyi esir almışlardır. Nitekim Demetrios bu mağlubiyetin ardından kendi konuşlandığı limana çekilip, zarar gören gemilerinin ve savaş makinelerinin onarılmasıyla ilgilenirken Rhodoslular ise mancınıklarla yapılan atışlardan zarar gören surlarını tamir etmişlerdir⁶¹. Demetrios gemilerinin ve savaş makinelerinin onarılmasına bir hafta zaman ayırdıktan sonra tüm hazırlıklarını kuşatma için yapmış ve yeniden limana saldırmıştır. Böylece tüm gücünü kentin iâşesini kesmeye yoğunlaştırmıştır. Rhodos gemilerinin demirlediği yerin atış menziline girmesiyle birlikte bir yandan ateşli oklarla saldırmış diğer taraftan fırlatılan taşlarla surları yıkmaya çalışmış ve mancınıklardan yapılan atışlar önlerine çıkan her şeyi yok etmiştir. Saldırılar tüm şiddetiyle devam ederken ve liman ele geçirilme tehlikesiyle yüzleşirken Rhodosluların gemilerini yöneten kaptanlar ateşli oklardan kurtulmak için çok yoğun uğraş vermiştir. Bu durumu görmeleri ve kentin güvenliğini sağlamaları için kentin ileri gelenleri liman kısmına yardıma çağırılmıştır. Yardıma çağırılanlardan bazıları toplaya-

⁶¹ Diod. XX. 87. 1-4.

bildikleri adamlarla hemen gemilere binmiş ve kentlerine saldıranların savaş makinelerini taşıyan gemileri mahmuzlayıp batırmak için çabalamışlardır. Nitekim iki gemiyi yükleriyle birlikte batırmışlar, batan üçüncü gemiden ise savaş makinesi halatlarla çekilerek kurtarılmıştır. Aniden yapılan bu saldırıda başarılı olan Rhodoslular cesaretlenmiş ve kentlerini kurtarma umutlarına sıkıca sarılmışlar fakat temkinli bir şekilde mücadele etmeye devam etmişlerdir. Denizdeki bu muharebe henüz bitmeden Rhodosluların gemilerinin etrafı Demetrios'un büyük gemileriyle çevrilmiş ve mahmuzlarla etkisiz hale getirilmiştir, Rhodoslu amiral Eksekestos ve diğer ileri gelenler yakalanmış geri kalan mürettebat ise denize atlayarak kurtulmuştur. Bazı Rhodos gemileri bu bozgunun kaçarken, bir tanesi de Demetrios'un himayesine girmiştir. Deniz muharebesi bu şekilde ilerlerken Demetrios kenti ele geçirebilmek amacıyla diğerlerinden üç kat daha büyük bir kuşatma kulesi yaptırmıştır. Bu makine limana doğru getirilirken güney yönünden esen şiddetli bir fırtına oluşmuş bu nedenle makineyi taşıyan gemiler demirlemek zorunda kalırken, makine de devrilmiştir. Söz konusu durum Rhodoslulara zaman kazandırmış ve Demetrios'un karaya çıkarma yaptığı yere saldırı yapmalarına olanak sağlamıştır. Bu saldırıya karşı koyması için Demetrios'un yeniden çıkarma yaparak adada bulunan askerlerini takviye etmesi gerekiyordu fakat fırtına buna engel olmuş, bu nedenle Rhodoslular saldırılarında başarılı olmuş ve yaklaşık dört yüz düşman askerini teslim olmaya zorlamışlardır. Bu zaferin ardından Knossoslular 150, I. Ptolemaios ise yaklaşık olarak 500 askeri Rhodosluların hizmetine göndermiştir⁶².

Demetrios deniz muharebelerinde başarısız olunca ve bir ilerleme kaydedemeyince adaya bir çıkarma yapmaya karar vermiştir. Bunun için her türden araç-gereç ve askeri teçhizata sahip olmasına rağmen, Kıbrıs'ı fethederken kullanmış olduğu savaş makinesi *helepolis*'in (ἑλέπολις = *kentleri alan/fetheden*) daha büyüğünün yapılması emrini vermiştir. Bunun yanı sıra kuleler, mancınıklar ve sundurmalar da yapılacaktır⁶³. Söz konusu çıkarmada kullanılacak savaş aletlerinin hazırlanması için yaklaşık olarak 3000 kişiden oluşan içinde zanaatkarların da bulunduğu işçi grubu görevlendirilmiştir⁶⁴. Hazırlıklar beklendiği üzere kısa sürede tamamlanırken, Demetrios, hem inşa ettirdiği savaş makineleriyle hem de toplayabildiği ordunun kudretiyle Rhodosluları korkutmayı ummuştur. Aslında tükenmek bilmeyen enerjisini, hırsını, azmini ve kuşatmayı sürdürmekteki hünerlerini sergilemek istemiştir. Gücünü ve etkisini o kadar çok hissettirmiştir ki kuşatılanların güvenliği için çoğu zaman devasa surlar bile yeterli olmamıştır. İcatlara fazlasıyla ilgili olması, usta zanaatkarlardan bile çok öte şeyler tasarlaması onun bu kuşatma esnasında *poliorketes* (πολιορκητής = *kentleri kuşatan*) lakabıyla anılmasını sağlamıştır⁶⁵. Demetrios'un çıkarma için yaptığı hazırlıklar bitmek üzereyken Rhodoslular onun savaş makinelerine karşı koymak amacıyla hazırlık yapmışlardır. Saldırılarda ha-

⁶² Diod. XX. 88. 1-9; ayrıca bk. Champion 2014b, 135.

⁶³ *Helepolis*, tekerlekli, çok katlı ve son derece büyük bir kuşatma kulesidir. Ahşap ve demirle desteklenmiş olan kare şeklindeki tabana demirden yapılmış oldukça büyük sekiz adet tekerlek eklenmesiyle kule hareketli hale getirilebilmiştir. Her türden savaş makinesini taşıyabilecek dokuz kattan oluşan bu kuşatma kulesinin dış kısmı işlenmemiş hayvan derisiyle kaplanarak, saldırılara karşı mukavemetli hale getirilmiştir. Antik yazarlar Atinalı ünlü mühendis Epimakhos tarafından yapılan bu devasa *helepolis*'in boyutlarıyla ilgili birbirinden farklı rakamlar vermiş olsalar da o tarihe kadar yapılanların en büyüğü olduğunda hem fikirdirler. Diod. XX. 48. 1-8; 91. 1; Vitr. *de Arch.* X. 16. 3-6; Plut. *Dem.* XXI. 1-6; Athen. *Deip.* V. 206 d; Amm. Marc. XXIII. 4. 10; XXIV. 2. 18; Suda e799; ayrıca bk. Marsden 1969, 105; Wheatley 2001, 141 vdd; Tarn 2010², 110; Kinacı 2017, 154.

⁶⁴ Diod. XX. 91. 8.

⁶⁵ Diod. XX. 92. 1-2; Gell. XV. 31. 1; Euseb. *chron.* III. 247; Amm. Marc. XXIII. 4. 10; XXIV. 2. 18; ayrıca bk. Liddel – Scott 1996, s.v. “πολιορκητής”.

sar gören surlara paralel olarak ikinci bir sur inşa etmeye başlamışlar, bunun için gerekli olan yapı malzemelerini ise tiyatronun dış duvarlarını, tapınakların ve evlerin duvarlarını sökerek temin etmişlerdir. Fakat sadece surların arkasında savunma yaparak, kentleri kuşatmakta usta olan Demetrios'u alt edemeyeceklerini biliyorlardı. Bu nedenle Demetrios'u yıpratmak ve ordusunun iâşesini kesmek üzere bir saldırı planlamışlardır. Buna göre; gemilerinden dokuz tanesini deneyimli komutanlarının emrine vermişler ve bu gemilerin dört bir yana dağılarak yağma yapmalarını, Demetrios'a ait gemilerin bazılarını batırmalarını bazılarını da adaya getirmelerini istemişlerdir. Rhodoslu komutanlar ise üç gruba ayrılmıştır, bu komutanlardan Damophilos Karpathos'a⁶⁶ doğru yelken açmış ve burada Demetrios'un donanmasına ait birçok gemiye rastlamıştır. Bunlardan bazılarını batırmış, bazılarını da mahmuzlayarak karaya çıkmaya zorlamıştır, karaya çıkan mürettebattan faydalı olanları seçerek savaş gemilerini ateşe vermiş, tahıl ve erzak taşıyanları ise Rhodos'a sevk etmiştir. Rhodoslu komutanlardan Menedemos komuta ettiği üç *triemiolia*⁶⁷ ile Lykia'da yer alan Patara'ya gelmiş burada demirlemiş olan ve mürettebatı sahilde bulunan bir gemiyi ateşe vermiş, erzak taşıyan birçok yük gemisini Rhodos'a göndermiştir. Menedemos Kilikia'dan gelen bir quadriremeyi de ele geçirmiştir, söz konusu gemide Philia'nın kocası Demetrios için hazırlatıp gönderdiği krali kıyafetler ve malzemeler de bulunuyordu. Damophilos quadriremeden ele geçirilen kıyafetleri Mısır'a - muhtemelen yardımcılarından dolayı I. Ptolemaios'a- göndermiş, tutsak edilen gemi mürettebatını ise satmıştır. Komutan Amyntas ise kendisine kalan üç gemiyle birlikte denize açılmış, savaş aletleri ve savaş makineleri yapmada kullanılan birçok araç-gereç taşıyan yük gemisini batırmış, birçoğunu da adaya göndermiştir. El konulan gemilerde mancınık ve mermi yapımında ustalaşmış ünlü mühendisler yakalanmıştır⁶⁸. Demetrios daha önce Rhodoslularla savaş tutsakları konusunda varılmış olan mutabakata⁶⁹ dayanarak söz konusu mühendisleri geri almak istemiş, fakat Rhodoslular mutabakatın şartlarını ihlal ederek talebi reddetmişlerdir⁷⁰. Muhtemelen söz konusu mühendisleri kendi adlarına savaş makinesi yapımında kullanmak istemişlerdir. Demetrios'un oldukça büyük donanması aynı zamanda korsanlar tarafından da destekleniyordu ve Rhodoslulara göre sayıca oldukça fazla gemiye sahiplerdi. Fakat cereyan eden deniz muharebeleri ya da çatışmalarında Rhodosluların üstün geldikleri görülmektedir. Birçok savaş taktiğini uygulayabilen tecrübeli denizciler olan Rhodosluların, Atinalılarla özdeşleşmiş olan *diekplous* taktiğini kendilerine uyarlayarak kullandıkları görülmektedir. Bu taktiğe göre; ölümcül manevralarla düşman hattı kırılmaya çalışılır, düşman gemilerinin kürekleri kullanışsız hale getirildikten sonra, etrafında dönülerek pupasından ya da güvertesinden mahmuzlanan gemi etkisiz hale getirilirdi⁷¹. *Diekplous*'un Rhodosluların hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek *triemiolia*'larıyla uygulanması Demetrios'un donanmasındaki gemileri ya da kor-

⁶⁶ Rhodos ve Krete (Girit) arasında yer alan Karpathos (Kerpe), ca. 332 km²lik yüz ölçümüyle Oniki Adalar arasında en büyük yüz ölçümüne sahip ikinci adadır. Kuşatma esnasında Karpathos'un da Demetrios tarafından ele geçirilmiş olduğu ve bu adanın da donanma için bir üs olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

⁶⁷ *Triemiolia* (= τριημιολία), güvertesi olmayan, son derece hızlı ve manevra kabiliyeti yüksek bir gemidir. İlk olarak sözü edilen saldırıda Rhodoslular tarafından, daha sonra Atina ve Ptolemaiosların Mısır'ında yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Rhodosluların Akdeniz'de korsanlara karşı yürüttüğü mücadelede üstünlük sağlaması *triemiolia* sayesinde olmuştur. Casson 1958, 16-17; 17 dn. 19-20; Gabrielsen 1997, 86 vdd.

⁶⁸ Diod. XX. 93. 1-7; Plut. *Dem.* XXII. 1-2.

⁶⁹ Diod. XX. 84. 6.

⁷⁰ *BerlPap.* 11632, l. 1-12; ayrıca bk. Bilabel 1922, 20-23.

⁷¹ Polyb. XVI. 4. 13-14; ayrıca bk. Berthold 1984, 43 dn. 20; Tarn 2010², 146.

san gemilerini kolayca etkisiz hale getirmelerini sağlamıştır⁷².

Rhodoslular salt savunma yapmak gibi bir amaçları olmadığını Demetrios'un donanmasının ve ordusunun iâşesini sağlayan yük gemilerine saldırarak göstermişlerdir. Demetrios ise bütün hazırlıklarını ve muharebe stratejisini surları yıkarak adayı ele geçirmek üzerine kurmuştur. Bu doğrultuda lağımçıları surların altına boşaltmak ve askerlerin kente sızacağı tüneller açmakla görevlendirmiştir, fakat ordusundan firar eden bir asker, bu tünelleri Rhodoslulara haber vermiştir. Rhodoslular surlara paralel derin siperler açarak söz konusu saldırıyı püskürtmeye çalışmışlardır. Bu sırada Demetrios'un komutanları, I. Ptolemaios tarafından Rhodos'a yardım amacıyla gönderilmiş paralı askerlerin komutanı Athenagoras'a rüşvet vererek Rhodoslu askerlerin surların içinde nereye konuşlandıklarını öğrenmeye çalışmışlarsa da tuzağa düşmüşlerdir, neticede Demetrios'un komutanlarından Aleksandros yeraltı tüneline Rhodoslularca esir alınmıştır⁷³. Bu sıralarda ise Demetrios'un kuşatma için hazırladığı savaş makinelerinin inşası tamamlanmıştır. *Helepolis*'i surların önüne ortalarak yerleştiren Demetrios, *helepolis*'in sağına dört, soluna dört adet sundurma yerleştirmiş, böylece hem *helepolis*'i korumaya hem de surların önünde bekleyen piyadelerin ve lağımçıların kendilerine verilen görevleri güvenli bir ortamda yapmalarını sağlamaya çalışmıştır. Bunların yanı sıra devasa büyüklükte iki sundurmayla surları koçbaşlarıyla tahrip etmeye çalışan askerlerini koruma altına almıştır. *Helepolis*'in her bir katına uygun boyutta mancınık ve sapanlar yerleştirtmiş, donanmasını da kent limanlarına saldırımları için hazır vaziyette bekletmiş, piyadeler ise surların zayıf noktalarına saldırma için konuşlandırılmıştır. Kent her yönden gelen saldırılara maruz kalırken Knidos

Fig. 3. Rhodos Adası'nın Genel Konumu

⁷² Diod. XX. 93. 1-7; Plut. *Dem.* XXII. 1-2.

⁷³ Diod. XX. 94. 1-5. Rhodoslular, kentlerine gelip casusluk yapanları yakaladıkları zaman onları ölümlü cezalandırmışlardır, söz konusu durumda paralı askerlerin komutanı olan Athenagoras muhtemelen bu kuraldan dolayı Rhodoslulara ihanet etmemiştir (Strab. XIV. 2. 5; ayrıca bk. Richmond 1998, 7).

(Datça/Burgaz) kentinden gelen elçiler Demetrios'un saldırılarına kısa bir ara vermesine neden olmuştur fakat yapılan barış görüşmeleri sonuçsuz kalınca Demetrios tüm gücüyle kente saldırmaya devam etmiştir⁷⁴. Rhodosluların direnişine destek vermek amacıyla I. Ptolemaios 300.000 *artaba*⁷⁵ ağırlığında tahıl ve bakliyatın oluşan yardımı Rhodos'a göndermiştir⁷⁶. Bu yardımdan haberdar olan Demetrios, yardımı getiren gemileri ele geçirip kendi garnizonlarında kullanmayı düşünmüş fakat Mısır gemilerinin hızlıca yol kat etmelerine elverişli rüzgârların çıkması Demetrios'un gemilerinin görevlerini tamamlayamadan geri dönmelerine neden olmuştur. Hellas ve Küçük Asya'da Antigonos'la mücadele halinde olan Diadokhoslar da Rhodos'a yardım etmişlerdir. Kassandros 10.000 ölçek arpa gönderirken Lysimakhos da 40.000 ölçek buğday ve 40.000 ölçek arpa yardımında bulunmuştur. Umutsuzluğa kapılmış olan Rhodoslular, söz konusu yardımlar sayesinde yeniden cesaretlerini kazanmışlar ve elde edebildikleri özellikle de yanabilen mermileri surların üzerine dizerek, ilk fırsatta düşmanlarının kuşatma araçlarına saldırmak için hazırlanmışlardır. Gece çökünce Rhodoslular *helepolis*'i hedef alarak saldırıya başlamışlardır, yanan mermilerin yanı sıra ellerine geçtikleri taşları da mancınıklarla fırlatmış böylece devasa savaş makinesini kullanılmaz hale getirmeye çabalamışlardır. Demetrios ise görevlendirdiği adamlarının suyla müdahale ederek *helepolis*'i kurtarmasını ve onu menzil dışına çekmelerini emretmiştir⁷⁷. Burada Rhodosluların kayda değer bir başarı kazandıkları söylenebilir, kuşatma araçları büyük zarar gören Demetrios saldırılarına ara vermek zorunda kalmıştır. Gün ağarırken Demetrios Rhodoslular tarafından atılan mermilerin toplanmasını emretmiştir; böylece kentin silahlı gücünü hesaplamaya çalışmıştır. Çeşitli büyüklükte atılmış olan yanan mermilerinin sayısının yaklaşık olarak 8.000 olduğunu, mancınıklardan ise 1.500'e yakın mermi atıldığını öğrenen Demetrios, hem Rhodosluların elinde bulunan kaynakların bolluğuna hem de bu kaynakların bu kadar kısa sürede harcanmasına şaşırmıştır. Ardından saldırıda hasar gören araçların tamir edilmesi, ölülerin gömülmesini, yaralıların ise tedavi edilmesini emretmiştir⁷⁸.

Demetrios'un Rhodosluların ani saldırısının yaralarını sarmaya çalışması, Rhodoslulara savunma hatlarını güçlendirmek için zaman kazandırmıştır. Demetrios'un sürekli saldırıları neticesinde yıpranmış olan kent surlarını onarmanın yanı sıra hilal şeklinde üçüncü bir sur inşa eden Rhodoslular, zayıflayan surların ardına oldukça derin hisar hendekleri kazmışlar ve Demetrios'un ağır silahlarıyla birlikte kente sızmasına karşı önlemler almışlardır. Bunun yanı sıra Amyntas'ın komutasına en hızlı gemilerinden birkaçını vererek, onu Küçük Asya'da adanın tam karşısında yer alan Karia'ya Demetrios'la ittifak yapan bazı korsanların konuşlandığı yere göndermişlerdir. Burada Demetrios'un müttefiki olan korsanların en güçlüsüne karşı güvertesiz üç gemiyle çarpışan Amyntas, kısa süren bir deniz muharebesinin ardından düşmanlarına üstün gelmiş, korsanların şefi (=âp-

⁷⁴ Diod. XX. 95. 1-5.

⁷⁵ Mısır'da tahıl ve bakliyatın ölçülmesinde kullanılan bir ölçü birimidir. 1 artaba yaklaşık olarak 40 litreye denk gelmektedir (Manning 2003, xviii). 24 ya da 42 khoiiks'e eşit olduğu 1 khoiiks'in ise bir kişinin günlük ihtiyacını karşılayacak ölçek olduğu bilinmektedir.

⁷⁶ Diod. XX. 96. 1; Paus. I. 6. 6.

⁷⁷ Diod. XX. 96. 2-7. Vitruvius (*de Arch.* X. 16. 6-7)'a göre Rhodoslu mühendis Diognetos, bozuk rampalar yapılmasını emretmiş, buna ek olarak biriktirilen su ve kanalizasyon atıklarını küçük su kanallarıyla *helepolis*in geçiş güzergâhına yönlendirmiş, böylece devasa savaş makinasının çamura saplanarak etkisiz hale gelmesini sağlamıştır.

⁷⁸ Diod. XX. 97. 1-4.

χπειρατής) olan Timokles'i esir almış ve onların gemilerini mürettebatıyla birlikte ele geçirmiştir. Karşılaştığı tahıl yüklü ticaret gemilerinden de birkaçını ele geçiren Amyntas bunları, güvertesiz korsan gemileriyle birlikte Rhodos'a göndermiştir. Savaş makinelerinin tamiratı bittikten sonra Demetrios kuşatmaya kaldığı yerden tekrar başlamış ve emrindeki askerlere durmaksızın saldırılarını ve mancınıkların mermileri sınırsızca kullanmaları emrini vermiştir. Ardından iki saldırıya da dayanabilmiş olan surlara sürekli olarak koçbaşlarıyla saldırılmasını istemiştir. Birbiri ardına büyük çarpışmalar meydana gelirken Rhodoslu komutanlardan Ananais ve emrindeki birçok asker bu saldırılarda öldürülmüştür⁷⁹. Çarpışmalar tüm şiddetiyle devam ederken I. Ptolemaios daha önce yaptığı tahıl yardımından az olmayacak şekilde yeniden yardım gönderirken Makedonyalı Antigonos komutasında 1500 kişiden oluşan bir orduyu da Rhodosluların hizmetine göndermiştir. Rhodos kuşatması başladığı tarihten itibaren Atina'dan ve diğer Hellen kentlerinden neredeyse elli elçi heyeti bu savaşa son vermek adına Demetrios'la görüşmeye gelmiştir fakat kısa bir ateşkes yapılmasına rağmen Rhodosluların antlaşma şartları Demetrios tarafından uygun görülmemiş kuşatma devam etmiştir⁸⁰. Demetrios kenti ele geçirmek için yeni bir planı uygulamaya koymuştur. Buna göre en güçlü savaşçılarından 1.500'ünü seçmiş, bu askerlerin surlara açılmış gediklerden sessizce içeri sızmalarını, kendisinden gelecek işaretle birlikte kara ve denize konuşlandırdığı askerlerin ise yeniden saldırıya geçmesini emretmiştir. Surlardaki gediklerden içeri sızan askerler akropolisin doğusunda yer alan kent tiyatrosunun olduğu yerleri ele geçirmiştir. Rhodoslular düşman kuvvetlerinin bu ilerleyişinden geç haberdar olmuş bu nedenle de kent sakinleri paniğe kapılmışlardır. Bu durum Demetrios açısından kuşatmanın kırılma noktası olarak görülebilir, Demetrios hem saldırı için geç kalmış hem de surların içine sızan ve kent tiyatrosuna kadar ilerleyen askerlerine destek göndermemiştir. Surların dışına konuşlandırdığı ve surları yıkmakla görevlendirdiği askerlerin bir kısmını, kent içine sızan askerlere destek olarak gönderip kente saldırmaması Demetrios'un stratejik hatası olarak kabul edilebilir. Nitekim Rhodoslu generaller seçilmiş adamlarını ve Mısırdan gelen askerleri toplayarak işgalcilere karşı saldırıya geçmişlerdir. Demetrios'un da saldırı emrini vermesiyle birlikte surların dışına ve limana konuşlandırdığı askerler eş zamanlı olarak saldırıya geçmişlerdir. Muharebenin başlarında her iki taraf birbirine üstün gelememiş fakat kenti savunan meclis başkanı (πρύτανις) Damoteles ve birçok Rhodoslu öldürülmüştür. Demetrios'un ordusunda yer alan komutanlardan Mantias ve Alkimos birçok yara aldıktan sonra ölmüş bunun yanında Demetrios'un ordusundan birçok asker öldürülmüş ya da tutsak edilmiştir⁸¹.

Demetrios, talihinin kenti fethetme amacını elinden aldığını fark edince yeni önlemler almaya ve kuşatma için yeni hazırlıklar yapmaya başlamış olsa da babası Rhodoslularla mümkün olduğunca iyi şartlarda anlaşma yapılması gerektiğini bildirmiştir. I. Ptolemaios ise Rhodoslulara büyük miktarda tahıl ve 3.000 askerden oluşan bir destek gönderebileceğini fakat mevcut durumda eşit şartlarda bir antlaşma yapılmasının iyi olacağını belirtmiştir. Aitolia Birliği⁸²'nin de ısrarları netice vermiş,

⁷⁹ Diod. XX. 97. 4-7. Ayrıca bk. Gabbert 1986, 157; Champion 2014a, 109.

⁸⁰ Diod. XX. 98. 1-3. Ayrıca bk. Griffith 1935, 111.

⁸¹ Diod. XX. 98. 4-9; Plutarkhos (*Dem.* XXI. 6) Epiroslu Alkimos'un, Demetrios'un ordusundaki en güçlü ve en savaşçı asker olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. Bennett – Roberts 2011, 144.

⁸² MÖ yaklaşık olarak 370/369 yılında bölgede bulunan küçük kentlerin savunma amacıyla oluşturduğu birlik, Büyük İskender'in ölümüyle birlikte giderek güçlenmeye başlamıştır. Diadokhoslar arasındaki mücadeleler sırasında Hellas'ta Kassandros'a karşı Demetrios'u desteklemişler ve zaman zaman onunla ittifak yapmışlardır (Diod. XX. 99. 3; 100. 6. Ayrıca bk. Grainger 1999, 83; Errington 2017, 97). Bu antlaşmanın yapılmasında

Rhodoslular ve Demetrios arasında antlaşma imzalanmıştır. Antlaşmaya göre: *Rhodos otonom kalacak, kente herhangi bir garnizon yerleştirilemeyecek ve kent kendi gelirlerine sahip olup istediği gibi tasarrufla bulunabilecek, Antigonos ile Ptolemaios arasında bir savaş olmadığı müddetçe Rhodoslular ve Antigonos müttefik olabilecek, Demetrios tarafından belirlenecek yüz Rhodos vatandaşı rehine olarak alınacaktır*⁸³.

Antlaşmanın ardından yaklaşık olarak bir yıl süren kuşatma son bulmuştur. Rhodosluların perspektifinden bakıldığında kuşatmayı bitiren bu antlaşma son derece büyük bir zaferdir. Çünkü dönemin en güçlü krallarından birini bir unvan -*poliorketes*- haricinde hiçbir şey elde etmeden bertaraf edebilmişlerdir. Ne kadar cesur olduklarını göstermişler ve gerektiğinde vatanlarını korumak için her türlü fedakârlığı yapabileceklerini ortaya koymuşlardır. Kentin savunmasına yardım eden yabancıları ve köleleri vatandaşlık hakkı vererek veya özgürlüklerini bağışlayarak ödüllendirmişlerdir. Plutarkhos (*Dem.* XX. 9; *mor.* 183g)'un anlatılarına göre Demetrios adadan ayrılırken Rhodosluların talebi üzerine kuşatma makinelerinden bazılarını ve *helepolis*'i hem kendisinin maharetlerinin hem de Rhodosluların cesaretinin bir nişanesi olarak adada bırakmıştır⁸⁴. Rhodoslular sözü edilen kuşatma araçlarını 300 *talanta*'ya satarak bu kuşatmadaki başarılarının ve cesaretlerinin anısını yaşatmanın yanı sıra koruyucu tanrıları addettikleri güneş tanrısı Helios'u onurlandırmak için onun bronzdan dev bir heykelinin inşasına başlamışlardır⁸⁵. Kuşatma esnasında kentten yardımlarını esirgemeyen Lysimakhos'un ve Kassandros'un heykelleri dikilmiştir. Söz konusu kuşatmanın nedeni sayılabilecek I. Ptolemaios ise askeri, stratejik ve ticari açıdan çok önemli olan kentin düşmemesi için büyük çaba göstermiş, kuşatma altındaki kentin iâşesinin sağlanmasına yardım etmiş, kentin savunulması için asker ve teçhizat yardımında bulunmuştur. Söz konusu yardımlar karşılıksız kalmamış, I. Ptolemaios Rhodoslular tarafından tanrı⁸⁶ ve *soter* (= *kurtarıcı*) olarak onurlandırılmış, bunun yanında kent meydanının her iki yanına bir *stadia* uzunluğunda Ptolemaium adı verilen bir portiko inşa edilmiştir⁸⁷.

Demetrios kuşatmanın devam ettiği süreçte büyük bir orduyu ve donanmayı kullanmış, savaş aletleri yapımı için çok sayıda zanaatkârın iş gücünden yararlanmış, nitekim ordu, donanma ve bu iş gücünün iâşesi için büyük harcamalar yapmıştır. Söz konusu masraflar sadece ticari potansiyeli yüksek Rhodos'u fethetmek amacıyla yapılmamıştır zira Rhodos'un kuşatılması, I. Ptolemaios'u bertaraf edebilmek ve Mısır coğrafyasına hâkim olabilmek dolayısıyla Büyük İskender'in kurmuş olduğu imparatorluğu devam ettirebilmek gayesiyle hareket eden Antigonos ve Demetrios'un planının sadece bir basamağıdır. I. Pto-

ısrarcı olmaları, Demetrios'un Hellas'a yeniden gelerek Kassandros'un artan nüfuzunu kırmasını istemelerinden kaynaklanmaktadır.

⁸³ Diod. XX. 99. 1-3; Plut. *Dem.* XXII. 4.

⁸⁴ Vitruvius (*de Arch.* X. 16. 8)'a göre Rhodoslu mühendis Diognetos *helepolisi* surlardan içeri geçirerek kent meydanında sergilemiştir.

⁸⁵ Rhodos Kolossos (= κολοσσός)'u olarak adlandırılan ve ünlü heykeltıraş Lysippos'un öğrencisi Lindoslu Khares tarafından yapılan bu devasa tunç heykel, antik dünyanın yedi harikası arasında gösterilmiştir. *Anth. Graec.* XVI. 82; Plin. *nat.* XXXIV. 18. 41. Ayrıca bk. Maryon 1956, 68 vdd.; Higgins 2012, 140 vd.

⁸⁶ Diod. XX. 100. 3.

⁸⁷ Diod. XX. 100. 1-4; Paus. I. 8. 6. Ayrıca bk. Champion 2014a, 110. I. Ptolemaios'un *Soter* unvanı alması konusunda farklı görüşler de mevcuttur. Hazzard'a (1992, 52 vdd.) göre Pausanias'ın Ptolemaios Hanedanlığı hakkında verdiği bilgiler doğrulanmamıştır ve I. Ptolemaios'un Rhodos Kuşatması'ndan sonra *soter* unvanı almış olduğu bilgisi kesin değildir. Ayrıca bk. Ellis 1994, 46; Worthington 2016, 168.

lemaiios'u bertaraf edebilmek amacıyla geliştirilen planın ilk basamağı Kıbrıs'ın fethi olarak görülebilir. Ardından Mısır'a hem karadan hem de denizden eş zamanlı bir saldırı düzenlenmiş fakat iklim şartları nedeniyle donanmanın karaya çıkamaması ve I. Ptolemaiios'un başarılı bir savunma yapması nedeniyle Antigonos ve Demetrios geri çekilmek zorunda kalmıştır. Söz konusu başarısızlık, Rhodos'un fethedilmesinin böylece söz konusu adayla ekonomik ve stratejik bağları olan I. Ptolemaiios'un zayıflatılmasını ve adanın hem Mısır hem de Hellas üzerine yapılacak operasyonlarda bir üs olarak kullanılmasının plana dâhil edilmesine neden olmuştur. Büyük beklentilerle hayata geçirilmeye çalışılan, o zamana değin bilinen en gelişmiş savaş makinalarının, devasa kaynakların ve büyük bir insan gücünün kullanıldığı bir yıllık kuşatma sürecinde Demetrios'un başarısız olduğu aşikârdır. Kuşatmanın ardından yapılan antlaşmayla sadece esir düşen askerlerini geri alabilmiş bunun yanı sıra Rhodoslularla kuşatma öncesindeki *status quo* devam etmiştir. Söz konusu başarısızlığın ardından I. Ptolemaiios'a karşı yürütülen operasyonlar rafa kaldırılmıştır. Kuşatmanın kaldırılması askeri bir karar değil stratejik bir karardır, Antigonos I. Ptolemaiios'un üzerine gitme planını ertelemiş ve Hellas'ta bulunan kentleri Kassandros'a karşı savunmaya çalışmıştır. Zira Antigonos ve Demetrios söz konusu kuşatmayı devam ettirebilecek kaynaklara sahipti, fakat kuşatmanın devam etmesi onların prestijini zedeleyeceği gibi geçen zaman nedeniyle faydasız hale gelmiştir, Hellas'ın Kassandros'a karşı savunulmasının getirisi daha fazladır.

Detaylı olarak analiz edildiğinde hem Mısır'ın istila girişiminin hem de Rhodos kuşatmasının başarısızlıkla sonuçlanmasında Antigonos ile Demetrios'un tedbirsizliğinin ve talihsizliğinin etkili olduğu görülmektedir. Tedbirsizlik kısmında Mısır'a düzenlenen seferde Nil Nehri'ni geçmek için hiçbir hazırlık yapılmaması, Rhodos Kuşatması'nda ise adanın iâşesinin kesilmemesi (ya da kesilememesi) ve dolayısıyla belki de kendi kendine yetemeyecek olan bir ada devletinin tam olarak kuşatılamaması, sürekli dışarıdan erzak ve asker yardımı alması Antigonos ve Demetrios'un kuşatma stratejisinde eksiklik olduğunu göstermektedir. Zira Mısır'dan gelen hububatın ve askerlerin kentin direnmesinde hayati rol oynadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında Demetrios'un ordusunun ve donanmasının iâşesini sağlayan gemilerin belirli bir düzen içinde olmadığı ve Rhodoslularca bazen ele geçirildiği bazen de batırıldığı görülmektedir. Sicilyalı Diodoros (XX. 97. 4-7)'un anlatılarında belirttiği gibi 9 gemiden oluşan ve üçe bölünen filonun, Demetrios'un devasa armadasına karşı neredeyse bir mucize gerçekleştirdiği söylenebilir. Rhodoslular denizde olduğu gibi karada da vatanlarını cesurca korumuş, geliştirdikleri stratejilerle ve yaptıkları hamlelerle Demetrios'un girişimlerini sonuçsuz bırakmışlardır. Ayrıca Rhodos'u çevreleyen güçlü surlar Demetrios'un gelişmiş kuşatma araçlarına dayanmış, kimi zaman zayıf olan surların arkasına ikinci ve üçüncü surların inşa edilmesi ise kentin düşmesini engellemiştir. Hem Mısır'a çıkarma yapacak gemilerin⁸⁸ hem de Rhodos Adası'na çıkarma yapacak gemilerin⁸⁹ fırtınalar nedeniyle batması ya da geri çekilmesi ise Antigonos ve Demetrios'un talihsizliği olarak düşünülebilir. Genel olarak Antigonos'un ve Demetrios'un kariyerleri incelendiği zaman MÖ 309-306 yılları arasında izlenen son derece başarılı bir dış politikanın ve yayılmacı siyasetin neticesinde önlenemez bir yükseliş dönemi yaşandığı söylenebilir. Özellikle Kıbrıs'ın fethedilmesiyle birlikte söz konusu başarıların doruk noktasına ulaştığı görülmektedir. Bundan sonra yapılan girişimlerin ise neredeyse tamamen fiyaskoyla sonuçlandığı Antigonos'un hem ekonomik anlamda zarara uğradığı hem de prestij kaybına uğradığı bunun yanı sıra diğer ardıllar ve rakipler arasında oluşan yenilmezlik algısının yavaş yavaş ortadan kalktığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla MÖ 306 ve 304 yıllarının Antigonos ve oğlu Demetrios adına bir duraklama (fretet) devri ya da sonun başlangıcı olduğu söylenebilir.

⁸⁸ Diod. XX. 74. 1-5; Plut. *Dem.* XIX. 3.

⁸⁹ Diod. XX. 88. 1-9.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

- Amm. Marc. (= Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. Trans. J. C. Rolfe. London 1927. (The Loeb Classical Library).
- Anth. Graec. (= *Anthologia Graeca*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Greek Anthology*. Trans. W. R. Paton, Vol. I-V. Cambridge, Mass.-London 1916-2005 (The Loeb Classical Library).
- App. Civ. (= Appianos, (= *Bella Civilia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. Trans. H. White. London 1962. (The Loeb Classical Library).
- App. Syr. (= Appianos, *Rhomaika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. Trans. H. White. London 1962. (The Loeb Classical Library).
- Arr. anab. (= Arrianus, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Anabasis of Alexander*. Trans. P. A. Brunt. London 1976. (The Loeb Classical Library). Arrian, *İskender'in Seferleri*. Çev. M. Mete. İstanbul 2005.
- Athen. Deip. (= Athenaios, *Deipnosophisticarum Epitome*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Deipnosophists*. Trans. C. B. Gulick. London 1940. (The Loeb Classical Library).
- Cic. Leg. Man. (= Cicero, *Pro Manilia or Oratio de Imperio Cn. Pompei*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speech on the Appointment of Gnaeus Pompeius*. With an English Trans. by H. G. Hodge. Cambridge, Mass.-London 2000⁸ (The Loeb Classical Library).
- Corn. Nep. Eum. (= Cornelius Nepos, *De Viris Illustribus, Eumenes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On the Great Generals of Foreign Nation*. Trans. J. C. Rolfe. London 1966. (The Loeb Classical Library).
- Curt. (= Quintus Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Quintus Curtius Rufus. Trans. J. C. Rolfe. Cambridge-Massachusetts-London 1946 (The Loeb Classical Library).
- Dem. (= Demosthenes, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Demosthenes, *Orations*. Trans.: J. H. Vince. Cambridge – Massachusetts 1930 (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Sicilius, *Bibliotheca Historike*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Library of History*. Trans. C. H. Oldfather. London 1957. (The Loeb Classical Library).
- Dion. Chr. Orat. (= Dionysos Chrysostomos, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Dio Chrysostom, *Discourses*. Trans. W. Cohoon – H. L. Crosby. London-New York 1932-1953 (The Loeb Classical Library).
- Euseb. chron. (= Eusebios, *Chronicorum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Eusebi, *Chronicorum*. Ed. A. Schoene. Berlin 1875.
- Front. Str. (= Sextus Iulius Frontius, *Strategematon*)

- Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Stratagems and the Aqueducts of Rome*. Trans. C. E. Ennet. London 1955.
- Gell. (= Aulus Gellius, *Noctae Atticae*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Attic Nights of Aulus Gellius*. Trans. J. C. Rolfe, vols. I-III. London-New York 1927-1928 (The Loeb Classical Library).
- Hdt. (= Herodotos, *Historiai*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Herodotus, *The Persian Wars*. Trans. A. D. Godley, vols. I-IV. London-New York 1975 (The Loeb Classical Library).
Herodotos, *Herodot Tarihi*. Çev. M. Ökmen – A. Erhat. İstanbul 1991².
- Ioseph. *Bell. Iud.* (= Flavius Iosephus, *Bellum Iudaicum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Josephus. *The Jewish War*. Trans. H. St. J. Thackeray. Cambridge 1927 (The Loeb Classical Library).
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus*. Trans. Y. J. Yardley. Atlanta 1994.
- Ksen. *Hell.* (= Ksenophon, *Hellenika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Xenophon, *Hellenica*. Trans. C. L. Brownson, vol. 1-11. Cambridge, Mass.-London vol. 1, 1997⁷; vol. II. 2004⁹ (The Loeb Classical Library).
- Liv. (= Livius, *Ab Urbe Condita*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *From the Founding of the City*. Trans. A. C. Schlesinger. London 1967. (The Loeb Classical Library).
- Lucian. *Macrob.* (= Lucianus Samosathenus, *Macrobii*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Works of Lucian of Samosata*. Trans. H. W. Fowler – F. G. Fowler. Oxford 1905. (The Clarendon Press).
- Memnon (= Memnon, *Peri Herakleias*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Memnon'un Herakleia Pontike Tarihi*. Çev. M. Arslan. İstanbul 2007.
- Oros. *hist.* (= Orosius, *Historiae Adversum Paganos*)
Kullanılan Metin: *Paulii Orosii Historiae Adversum Paganos*. Ed. C. Zange-meister. Leipzig 1889.
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Description of Greece*. Trans. W. H. S. Jones. London 1918. (The Loeb Classical Library).
- Platon *Tim.* (= Platon, *Timaeus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Plato, *Timaeus. Critias. Cleitophon. Menexenus. Epistles*. Trans. R. G. Bury. Cambridge–Massachusetts 1929 (The Loeb Classical Library).
- Plin. *nat.* (= G. Plinius Secundus “Yaşlı”, *Naturalis Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Pliny, *Natural History*. Trans. H. R. Rackham – W. H. S. Jones – D. E. Eichholz, vols. I-X. Cambridge-Massachusetts-London 1938-1971 (The Loeb Classical Library).
- Plut. *Dem.* (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi, Demetrios*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. Trans. B. Perrin. London 1932. (The Loeb Classical Library).

- Plut. *Eum.* (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi, Eumenes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. Trans. B. Perrin, vols. I-XI. London-New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Plut. *mor.* (= Plutarkhos, *Moralia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*. Trans. F. C. Babbitt-C. Helmbold. London 1928-1967. (The Loeb Classical Library).
- Polyain. *Strat.* (= Polyainos, *Strategemata*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Polyainos, *Stratagems of War*. Trans. R. Shepherd. Chicago 1974.
- Polyb. (= Polybios, *Historiai*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Histories*. Vol. I-VI, Trans. W. R. Paton. London 1992. (The Loeb Classical Library).
- Pomp. Trog. *prolog.* (= Pompeius Trogus, *Prologues*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Prologues to the Philippic History of Trogus*. Trans. J. C. Yardley. Intr: R. Develin. Atlanta 1994.
- Steph. Byz. *Ethnika* (= Stephanos Byzantios, *Ethnika*)
Kullanılan Metin: Stephani Byzantii, *Ethnikon: A Geographical Lexicon on Ancient Cities, Peoples, Tribes and Toponyms*. Ed. A. Meineke. Chicago 1992.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Geography of Strabo*. Trans. H. L. Jones. London 1961. (The Loeb Classical Library). Strabon, *Coğrafya*. Çev. A. Pekman. İstanbul 2000.
- Suda (= Suda-Suidas, *Suidae Lexicon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Suidae Lexicon*. Ed. A. Adler. Leipzig-Teubner 1928-1971.
- Vitr. *de Arch.* (= Vitruvius, *De Architectura*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *On Architecture*. Trans. F. Granger. vols. I-II. London-New York 1931-1934 (The Loeb Classical Library). Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*. Çev. S. Güven. İstanbul 1998³.

Modern Literatür

- Arslan – Tüner Önen 2011 M. Arslan – N. Tüner Önen, “Akdeniz’in Korsan Yuvaları: Kilikia, Pamphylia, Lykia ve İonia Bölgelerindeki Korykoslar”. *Adalya* XIV (2011) 189-206.
- Babyl. Chron.* *Babylonian Chronicle*. Şurada: http://www.livius.org/didn/diadochi/diadochi_t23.html.
- BCHP* *Babylonian Chronicles of Hellenistic Period*. Ed. I. Finkel – R. J. van der Spek. Şurada: http://www.livius.org/cgcm/chronicles/bchp-diadochi/diadochi_06.html.
- Bennett – Roberts 2011 B. Bennet – M. Roberts, *The Wars of Alexander's Successors 323-281 BC I: Commanders & Campaigns*. Croydon 2011.
- BerlPap.* *Berliner Papyrusdatenbank*. Şurada: <http://berlpap.smb.museum/03175/>.
- Berthold 1980 R. M. Berthold, “Fourth Century Rhodes”. *Historia* 29/1 (1980) 32-49.
- Berthold 1984 R. M. Berthold, *Rhodes in the Hellenistic Age*. London 1984.
- Bilabel 1922 F. Bilabel, *Die Kleineren Historikerfragmente auf Papyrus*. Bonn 1922.
- Billows 1997 R. A. Billows, *Antigonos the One-Eyed and the Creation of the Hellenistic State*. California 1997.

- Boëldieu-Trevet 2010 J. Boëldieu-Trevet, "Le siège de Rhodes (305-304): l'organisation de la défense. Comparaison avec la Poliorcétique d'Énée le Tacticien". Eds. N. Faucherre – I. Pimouguet-Pédarros, *Les sièges de Rhodes: De l'Antiquité à la période moderne*. Rennes (2010) 57-84.
- Bresson 2010 A. Bresson, "Rhodes during the Siege of 305-304 BC: Population, Territory and Strategy of Defense". Eds. N. Faucherre – I. Pimouguet-Pédarros, *Les sièges de Rhodes: De l'Antiquité à la période moderne*. Rennes (2010) 103-133.
- Casson 1958 L. Casson, "Hemiolia and Triemiolia". *JHS* 78 (1958) 14-18.
- Casson 2002 L. Casson, *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*. Çev. G. Ergin. İstanbul 2002.
- Champion 2014a M. Champion, "The Siege of Rhodes and the Ethics of War". *Ancient History Bulletin* 28 (2014) 99-111.
- Champion 2014b J. Champion, *Antigonus The One-Eyed: Greatest of the Successors*. South Yorkshire 2014.
- Chaniotis 2005 A. Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*. Oxford 2005.
- Chron. Lind.* C. Higbie, *The Lindian Chronicle and the Creation of their Past*. Oxford 2003.
- Demir 2018a M. Demir, "MÖ 425 – 300 Yılları Arasında Rhodos'un Doğu Akdeniz Ekonomisindeki Etkisi ve Adanın Siyasi Yapısı". *Phaselis IV* (2018) 161-175.
- Demir 2018b M. Demir, "Demetrios'un Rodos Kuşatması (MÖ 305)". Eds. M. Arslan – F. Baz, *Arkeoloji, Tarih ve Epigrafi'nin Arasında: Prof. Dr. Vedat Çelgin'in 68. Doğum Günü Onuruna Makaleler*. İstanbul (2018) 213-233.
- Ellis 1994 W. M. Ellis, *Ptolemy of Egypt*. New York 1994.
- Errington 2017 R. M. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi: MÖ 323-30*. Çev. G. Günata. İstanbul 2017.
- Ferrucci 2012 S. Ferrucci, "Diadokhoslar". Edt. U. Eco, *Antik Yunan*. İstanbul (2012) 190-199.
- FGrHist* *Die Fragmente der Griechischen Historiker* Kullanılan Metin: *Die Fragmente der Griechischen Historiker*. Ed. F. Jacoby, vols. I-XV. Berlin - Leiden 1923-1958.
- Gabbert 1986 J. J. Gabbert, "Piracy in the Early Hellenistic Period: A Career Open to Talents". *Greece&Rome* 33 (1986) 156-163.
- Gabrielsen 1997 V. Gabrielsen, *The Naval Aristocracy of Hellenistic Rhodes*. Aarhus 1997.
- Gabrielsen 2013 V. Gabrielsen, "Warfare, Statehood and Piracy in the Greek World". Eds. N. Jaspert – S. Kolditz, *Seeraub in Mittelmeerraum, Piraterie, Korsarentum und maritime Gewalt von der Antike bis zur Neuzeit*. Bruxelles (2013) 133-154.
- Grainger 1999 J. D. Grainger, *The Leauge of Aitolians*. Leiden 1999.
- Griffith 1935 G. T. Griffith, *The Mercenaries of the Hellenistic World*. London 1935.
- Hau 2016 L. I. Hau, *Moral History from Herodotus to Diodorus Siculus*. Edinburgh 2016.
- Hazard 1992 R. A. Hazard, "Did Ptolemy I Get His Surname from the Rhodians in 304?". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 93 (1992) 52-56.
- Higbie 2003 C. Higbie, *The Lindian Chronicle and the Creation of their Past*. Oxford 2003.
- Higgins 2012 R. Higgins, "Rodos Heykeli". Eds. P. A. Clayton – M. J. Price, *Antik Dünyanın Yedi Harikası*. İstanbul (2012) 137-150.
- Hornblower 1981 J. Hornblower, *Hieronymus of Cardia*. Oxford 1981.
- Kaya 2012 M. A. Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diodokhoi). Savaş ve Siyaset

- (İ.Ö.323-306)". Eds. T. Yiğit – M. A. Kaya – A. Sina, *Ömer Çapar'a Armağan*. Ankara (2012) 178-202.
- Kınacı 2017 M. Kınacı, "Demetrios'un Kıbrıs'ı Fethi". *Phaselis III* (2017) 149-162.
- Liddell – Scott 1996 H. G. Liddell – R. Scott, *Greek-English Lexicon, with a Revised Supplement*. Oxford 1996.
- Malkin 2013 I. Malkin, *A Small Greek World: Networks in the Ancient Mediterranean*. Oxford 2013.
- Manning 2003 J. G. Manning, *Land and Power in Ptolemaic Egypt, The Structure of Land Tenure*. New York 2003.
- Manning 2004 J. G. Manning, "Ptolemaic Egypt". Eds. I. Morris, R. Saller – W. Scheidel, *The Ptolemaic Economy: The Cambridge Economic History of the Greco-Roman World*. Cambridge (2004) 2-50.
- Marin 2018 A. I. M. Marin, "Death on the Nile: The Murder of Perdikkas and the River Crossing in Ancient Macedonia". *Karanos 1* (2018) 87-106.
- Marm. Par.* *Marmor Parium. The Parian Marble*. Trans. B. *The Paros Fragments*. Translated by. G. Newing. Ashmolean Museum, Oxford University.
- Marsden 1969 E. W. Marsden, *Greek and Roman Artillery: Historical Development*. Oxford 1969.
- Maryon 1956 H. Maryon, "The Colossus of Rhodes". *JHS* 76 (1956) 68-86.
- Morrison 2000 J. Morrison, "Hellenistic Oared Warships 399-31 B. C.". Ed. R. Gardiner, *The Age of the Galley* (2000) 66-77.
- Nielsen – Gabrielsen 2004 T. H. Nielsen – V. Gabrielsen, "Rhodes". Eds. H. M. Hansen – T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*. Oxford (2004) 1196-1210.
- Pimouguet-Pédarros 2010 I. Pimouguet-Pédarros, "Les armes de siège de Démétrios". Eds. N. Faucherre – I. Pimouguet-Pédarros, *Les sièges de Rhodes: De l'Antiquité à la période moderne*. Rennes (2010) 85-102.
- Richmond 1998 J. A. Richmond, "Spies in Ancient Greece". *Greece&Rome* 45/1 (1998) 1-18.
- Rose 2015 T. C. Rose, *A Historical Commentary on Plutarch's Life of Demetrius*. Unpublished PhD. Thesis, University of Iowa. Iowa 2015.
- Rostovtzeff 1941 M. I. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Hellenistic World I-III*. Oxford 1941.
- Sestier 2017 J. M. Sestier, *Antikçağ'da Korsanlık*. Çev. O. Adanır. Ankara 2017.
- Sevin 2013³ V. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara 2013³.
- Tarn 2010² W. W. Tarn, *Hellenistic Military&Naval Developments*. New York 2010².
- Taylor 2013 M. J. Taylor, *Antiochus the Great*. Barnsley 2013.
- Tekin 2008³ O. Tekin, *Antik Nüsmematik ve Anadolu*. İstanbul 2008³.
- Van Dessel-Hauben 1977 P. Van Dessel-H. Hauben, "Rhodes, Alexander and the Diadochi from 333/332 to 304 B.C.". *Historia* 26/3 (1977) 307-339.
- Welles 1970 C. B. Welles, *Alexander and the Hellenistic World*. Toronto 1970.
- Wheatley 2001 P. V. Wheatley, "The Antigonid Campaign in Cyprus, 306 B.C.". *Ancient Society* 31 (2001) 133-156.
- Wheatley 2014 P. V. Wheatley, "Demetrius the Besieger on the Nile". *Acta Classica* 5 (2014) 92-108.
- Wheatley 2016 P. V. Wheatley, "A Floruit of Poliorcetics: The Siege of Rhodes, 305/04 BC". *Anabasis* 7 (2016) 43-70.
- Worthington 2016 I. Worthington, *Ptolemy I: King and Pharaoh of Egypt*. New York 2016.

